

Onzekere Toekomst

Sinds ik rector ben van het Erasmiaans hoor ik elke maand wel een keer van een collega: “Jij hebt het maar makkelijk. Oké je hebt dan wel lastige, assertieve ouders en je docenten zijn niet de makkelijksten, maar je hoeft niet, net als wij, heel veel moeite te doen om genoeg leerlingen te werven voor de eerste klas”.

En dat is waar. Het is heel plezierig dat zich de laatste jaren meer leerlingen aanmelden dan er plaats is. “Een luxe probleem” volgens dezelfde collega’s. En voor anderen een reden om te verkondigen dat er een tweede vestiging van het Erasmiaans moet komen (op Zuid of in Noord). Maar er zijn ook geluiden in de trant van: het echte gymnasium bestaat niet

vervolg op: PAGINA 2

IN DIT NUMMER:

De ontdekking van
Sieger Sloot

6

Jacob Jordaens
en zijn allegorieën

8

Willem van der Does
De prijs van
steeds meer zekerheid

18

EN VERDER:	Miguel Santos	Gedicht	2
	Liselotte Cornelissen	De Crisisgeneratie	3
	Theo Toebosch	De eerstgevallenen	6
	Daphne van Schaijk	Beauty & Brains	11
	Raoul de Jong	De grootsheid van het al	12
	Marielle Gispén	Dwars tegen de keer	14
	Karin den Heijer	Hoe ver is de horizon	16
	Taselaar/Van der Woude	Janneke Schopman	17
	Leontien Frenkel	Betty Peteri-Peet	21
	E. van Veldhuizen	i.m. W. van Waasbergen	22
	Geurt Gaarlandt	Onzekere toekomst?	23

praefatio

ONZEKERE TOEKOMST

Onze hoofdredacteur Marielle Gispén licht het leidend thema van dit nummer zelf toe in haar hoofdredactioneel. Het is een thema dat fantastisch in deze tijd past en ook slaat op Semper Floreat zelf. Het lukt ons nog steeds niet om opvolgers te vinden. De belangrijkste reden daarvoor is een gebrek aan relevantie. Waarom zou je je kostbare tijd besteden aan een oud-leerlingenvereniging? Dat heeft ons aan het denken gezet. Wij vonden als bestuur de vereniging Semper Floreat uiteraard erg belangrijk, maar is dit wel zo? Doet het er eigenlijk wel toe: een oud-leerlingenvereniging? Wij krijgen niet echt de indruk.

Wat te doen? In ieder geval brengen wij na deze

Tolle belege volgend jaar nog één nummer uit. Dat hebben we beloofd. Ook organiseren we nog één ledenvergadering. Maar het zou goed kunnen, dat er na die vergadering geen bestuur meer is. Inmiddels heeft onze eminente penningmeester Kees de Graaff zijn portefeuille overgedragen aan de al even eminente Victor de Jonge. De financiën zijn dus in goede handen.

Voor de continuïteit van Tolle belege hebben we een redactieraad gevormd met naast Marielle en mij oud-Tolle Lege redacteur Ivan Baas en de oud-RGB bestuursleden Anneloes van der Woude en Leontien Frenkel. Deze constructie ontlast Marielle

en is misschien een opmaat voor de Tolle belege van de toekomst. Bij Semper Floreat is het anders en vragen we ons echt af waarom de vereniging zou moeten blijven bestaan. De belangrijkste taken zijn Tolle belege en de reünie. Dus als je Tolle belege goed organiseert, houd je de reünie over. Je zou je prima kunnen voorstellen, dat de school deze voortaan zelf gaat regelen. Er gaan al stemmen op om het eens in de 10 jaar te doen. Misschien is eens in de vijf jaar wel te veel van het goede. De bezoekersaantallen stijgen niet ondanks het feit, dat het aantal oud-leerlingen sterk is gegroeid.

Wij gaan daar nog eens rustig met Paul Scharff

over praten, maar de richting lijkt duidelijk. De meeste alumniverenigingen leiden een kwinnd bestaan. De behoefte om daar bij te horen is blijkbaar niet zo groot. Kortom: ook hier een onzekere toekomst. Voorlopig blijven we ons best doen om nieuwe bestuursleden te vinden. Wie weet, lukt dit. Zoals ik eerder schreef: wij vonden en vinden het erg leuk, maar niet voor eeuwig. Ook dat is niet meer van deze tijd. We hebben meer hobby's. En Tolle belege blijft als belangrijk platform. Veel leesplezier ook deze keer met de prachtige bijdragen van enthousiaste oud-leerlingen!

door **KLAAS TASELAAR**

Onzekere toekomst
Het is een thema waar je als redactie bijna niet meer omheen kunt vandaag de dag. Er zijn wereldwijd zoveel ontwikkelingen gaande dat er grote onrust is ontstaan.

De wereld leek zich eerst even koest te houden. Wat er plaatsvond leek een ver-van-ons-bed-show. Of de ellende werd ons zo gedoseerd aangeleverd dat we het idee hadden dat de tijd die voor ons lag alles wel weer goed zou

maken. Na het lezen van de kranten kon je de gebeurtenissen soms samenvatten met een: “er was weer niet veel nieuws vandaag”.

Hoe anders is het nu. Het nieuws wordt dagelijks beheerst door ellende. Er gebeurt zo veel tegelijk dat het bijna een samenzwering lijkt. De terreurorganisatie die Islamitische Staat heet en een schrikbewind voert door op volle toeren te moorden en te intimideren, een onberekenbare Poetin die de rest van de wereld op zijn enemy list heeft geplaatst, het dodelijke ebola-virus dat oprukt en lijkt af te stevenen op een humanitaire ramp, de vrees voor een nieuwe recessie. Kunnen we nog vertrouwen hebben in een toekomst waarin begrippen als welvaart en veiligheid op losse schroeven staan? Was het vroeger beter, toen Sinterklaas nog mocht bestaan en zijn knecht Zwarte Piet niet als een ‘negatieve stereotypering op de zwarte mens’ werd beschouwd?

De onnavolgbare cabaretier Wim Kan, beroemd om zijn politieke conferences (zijn grootvader is rector van het Erasmiaans geweest), stelde zijn publiek tijdens zijn oudejaarsconference van 1976 “de gewone vraag die we onszelf elk jaar opnieuw stellen omdat we nou eenmaal niet in de toekomst kunnen kijken: (zingend) Waar gaan we in het nieuwe jaar naartoe?”

Zelf kan ik me de onaangename aspecten uit die tijd nog voor de geest roepen. Ook toen leek de wereld krankzinnig en was het vertrouwen wankel. De Koude Oorlog met de nucleaire wapenwedloop tussen de Sovjet-Unie en de Verenigde Staten, de Oliecrisis als gevolg van een conflict tussen het Westen en de Arabische wereld over de steun van het Westen aan Israël, reeksen aanslagen van terreurgroepen als de Rote Armee Fraktion, de Rode brigades, de IRA en de Molukse acties die de samenleving trachtten te ontwrichten. Ook toen viel het moeilijk te voorspellen hoe de toekomst er uit zou zien.

Voor de generatie jongeren, die is opgegroeid in de veilige jaren negentig, lijkt alles bereikbaar in een maatschappij die hen bijkans onbegrensde mogelijkheden biedt. Zondagskinderen worden ze genoemd. Maar het economische en politieke klimaat heeft zich inmiddels sterk verhard. Hoe zullen de jongeren van nu zich gaan handhaven in een samenleving die met een vaart aan het veranderen is, waarin hun toekomstperspectieven worden overschaduwd door een economische crisis van ongekende omvang en door spanningen in een onrustige, grimmige wereld?

In dit themanummer geven oud-Erasmianen ieder hun eigen kijk op de toekomst. Jong en oud over hun idealen, hun ambities, hun zoektochten of hun angsten, over het verleden toen daar nog een toekomst in besloten lag. Ook de dood komt aan bod, paradoxaal genoeg de enige zekerheid die wij hebben in dit leven.

En dan wil ik nog een onzekere toekomst op micro niveau aan de orde stellen: het voortbestaan van deze krant. Tot mijn teleurstelling moet ik constateren dat er zich tot op heden nog geen gegadigden voor de redactie hebben gemeld. Dat is niet alleen heel jammer maar vooral ook heel zonde. Overal hoor en lees ik reacties van mensen die Tolle belege een uitstekend leesbaar blad vinden met goede artikelen. Dit zo zijnde: waar zijn dan onze opvolgers?

Dit is de tweede oproep in Tolle belege voor nieuwe redactieleden. Klaas Taselaar geeft het ook aan in zijn praefatio: als niemand zich aandient, zal er hierna nog één Tolle belege van onze hand verschijnen. Maar dan houdt deze redactie er mee op.

Alles verandert in het leven. Samenlevingen, landschappen, normen, gewoontes, tradities en dus ook redacties. En soms is dat maar goed ook.

En Zwarte Piet? Ik was als klein meisje een beetje verliefd op Zwarte Piet. Het maakte mij niet uit wat er onder dat zwarte verlaagje zat. Maar ik was ook verliefd op Scott van de Britse SF-marionettenserie the Thunderbirds en Scott was dus een pop ... Wat leven we toch in een verwarde wereld.

Zingend luidde Wim Kan zijn publiek het jaar 1976 uit met
Waar gaan we in het nieuwe jaar naar toe?

Gaan we staken, gaan we kraken,
of er iets moois van maken?

Een troostrijke gedachte: kraken doen we nauwelijks meer. En, zoals het ook kan zei Kan: Als niemand werkt, kan niemand merken dat we staken.

Rest ons jullie een goed, vredig en gezond 2015 toe te wensen. Maak er iets moois van.

vervolg van: **DE VOORPAGINA**

meer; als er zoveel belangstelling is, kan het niet deugen; hoe kun je nu elitair zijn met zoveel kinderen tegelijk?

In de school zelf zijn we het bijna allemaal met elkaar eens: geen ander gebouw, geen tweede vestiging, 1150 leerlingen, zeker niet meer maar veel minder hoeft ook niet. Kortom, je zou zeggen ‘kat in het bakkie’. We houden wat we hebben en we leven nog lang en gelukkig.

Helaas (of gelukkig) zal het anders gaan. Zoals niemand er het afgelopen jaar op rekende dat het mogelijk zou zijn dat minder dan 90% van de zesdeklassers slaagde. Zonder aanwijsbare oorzaak en zonder dat docenten en schoolleiding het zagen aankomen. De droom van elke directeur: stabiel blijven op het gewenste niveau (kwantitatief en kwalitatief). Blijkbaar per definitie onmogelijk, zelfs als je denkt dat je niet inslaapt, wel alert blijft, initiatieven neemt, goed naar de leerlingen luistert enz. Het gaat hooguit een paar jaar volgens plan. Maar daarna....

Kortom, een onzekere toekomst, zelfs voor het Erasmiaans. En eigenlijk heel begrijpelijk. Het is niet moeilijk om te bedenken dat tendensen kunnen omslaan: de rijkdom van onze opleiding is abstracter en levert ogenschijnlijk minder op dan opleidingen die primair gericht zijn op geld verdienen of er in ieder geval

mee geassocieerd worden. Onze gerichtheid op cultuur, op samenhang en verbanden, op waarden en op diepgang zou het wel eens af kunnen leggen tegen no-nonsens resultaatgerichtheid. Grieks en Latijn zijn echt moeilijke vakken, zelfs voor heel slimme kinderen en vereisen dus extra inspanning. En buiten de school heeft de overheid zojuist verkondigd een nieuwe brede discussie te willen voeren over het gewenste programma voor leerplichtige kinderen; afwachten maar weer wat er uit de hoge hoed komt. De politiek heeft al vaak beloofd zich er minder mee te gaan bemoeien maar ook veel te vaak laten zien zich niet aan die belofte te houden. De gemeente Rotterdam gaat zich vanaf komend jaar bemoeien met de toelating op alle scholen: dezelfde eisen voor alle VWO's, centrale loting en plaatsing als er sprake is van discrepantie tussen vraag en aanbod. Aparte eisen voor gymnasiumonderwijs zijn niet toegestaan! Heerlijk dat de wereld zich met ons gaat bemoeien. Raar dat het op de een of andere manier toch niet prettig voelt.

door **RECTOR PAUL SCHARFF**

*Als je jezelf zo makkelijk overal en nergens uit
en in kunt checken terwijl klokken luiden,
zul je dan nog door controlehekken moeten,
langs gezichtsverliezers die je volgens het boekje*

*voedt met levens die hun laatste updates
al onzeker op de post hebben gedaan? Omdat
zoveel mogelijkheden te verre bruggen stappen
dichterbij brengen is rustig blijven passé-*

*omdat het allemaal zo snel mogelijk voorbij
moet zijn wordt jezelf de toekomst in klikken
een kwestie van appeltje-eitje, omdat kinderen*

*de vuile was mogen doen wanneer ook hun grenzen
al lang niet meer bestaan of hun feestjes slechts
weerspiegelingen zijn in gebroken kerstballenjolijt.*

Miguel Santos

Foto: ©Fred Ernst

Miguel Santos (1986) is al een aantal jaren het pseudoniem van oud-Erasmiaan Renato Proper. Toen was hij vooral actief bij het schooltoneel onder de leiding van Jules Terlingen. Tegenwoordig schrijft hij wekelijks gedichten op basis van Rotterdams nieuws bij radiostation Open Rotterdam als huisdichter. Zijn nieuwsgedichten zijn ook na te lezen op zijn blog miguelsantos.nl. Als voormalig slammer is hij

één van de organisatoren van Poetry Slam Rotterdam en zijn enkele gedichten van hem opgenomen in de verzamelbundel Wij dragen Rotterdam en het boek 'Lijn 4: Over een kleurrijke stad in beweging'. In 2013 kwam zijn debuutroman 71|17 onder zijn pseudoniem uit bij Uitgeverij Free Musketeers. Proper werkt nu aan een dichtbundel die in 2015 verwacht wordt.

colofon

22e jaargang, nummer 2
December 2014

Tolle Belege is een uitgave van
Semper Floreat,
de oud-leerlingenvereniging van het
Erasmiaans Gymnasium en verschijnt
twee keer per jaar. Oplage:1.500

Redactie & Bestuur:
Marielle Gispén-Pronk, hoofdredactie
Klaas Taselaar

Ivan Baas
Anneloes van der Woude
Leontien Frenkel

Marjolein Leibbrandt
Victor de Jonge

Ontwerp en vormgeving
TradeMARC design&layout
www.trademarc.nl

Correspondentieadres:
Elisabethlaan 12
3051 JB Rotterdam

Bankrekeningnummer:
NL13INGB0002150276 t.n.v. Semper Floreat
De contributie bedraagt € 15 per jaar of
€ 10 voor studenten (max. 5 jaar)

**Opmerkingen/reacties/rectificaties/
kopij:**
administratie@semper-floreat.nl

De Crisisgeneratie

Op het moment dat ik dit stuk schrijf is het precies 25 jaar geleden dat de Berlijnse Muur viel: een ongekend moment in de Europese geschiedenis. Echter, met de anderhalf jaar oud die ik toen oud was, heb ik de bewuste 9e november nooit direct meegemaakt. De val van de muur is waarschijnlijk het laatste stuk Europese Geschiedenis waar ik niet persoonlijk ‘bij’ was: voor mij staat 9 november zolang ik me kan herinneren voor de verjaardag van mijn jongere zusje.

Door **LISELOTTE CORNELISSEN (EINDEXAMENJAAR 2006)**

In 2008 was ik er wel bij: de Europese kredietcrisis, ingeluid met de val van de Amerikaanse zakenbank Lehman Brothers, begon in de maand september dat ik met zo’n tweehonderd medestudenten begon aan een studie Economie in Groningen. In eerste instantie leken de effecten mild voor ons, studenten, en ging het leven in Groningen door zoals we gewend waren. Nu echter, 6 jaar na dato, worden de effecten voor mijn generatie steeds duidelijker en kan ik wel degelijk een omslag benoemen.

De kredietcrisis kwam voor mijn leeftijdgenoten als onverwachte wake-up call. In eerste instantie konden de meesten nog op ‘snooze’ drukken: mits ouders niet werkzaam waren bij een van de Amerikaanse zakenbanken of in grote hoeveelheden aandelen handelden, waren de effecten relatief mild. Met het uitblijven van echte paniek, viel ook het studentenleven vrijwel direct terug in haar oude stramien. Vakken werden gehaald of niet gehaald, wekkers gezet, maar ook weer uitgezet en de Universiteits Bibliotheek bleef een gezellig samenzijn waar in de kantlijn gestudeerd kon worden. Wij waren nog begonnen aan een studie die, mocht dat zo uitkomen, zeker zes of zeven jaar kon duren – net

zoals de generaties die ons voorgingen.

Gedurende die studentenjaren ontstond er wel langzaam verandering. Een goed voorbeeld was de invoering van het Bindend Studie Advies in Groningen in 2009. De invoering van dit ‘BSA’ betekende dat ook eerstejaarsstudenten 45 punten wilden halen, een ongekend aantal punten voor het tot dan toe langstuderende Groningen. In opkomst waren ook ‘Business Courses’, waarbij een student drie dagen bij een multinational of advocatenkantoor mag meelopen om ‘de sfeer van het werken te proeven’. Selectie voor de business courses was streng en had als effect dat nu ook tweede- en derdejaarsstudenten in de weer gingen met hun CV.

Voor mij persoonlijk kreeg de Europese kredietcrisis pas echt een gezicht toen ik in 2011 begon aan de master Europese Economie van het Europa College in Brugge. Het Europa College werd opgericht in 1948, met als doel Europese studenten samen te brengen en te leren nadenken over het Europees ideaal. Bijna 65 jaar later kwam ik midden in de crisis aan met 200 andere Europeanen en leerden wij van bekende Europese namen wat in hun ogen de crisis veroorzaakte en hoe wij als nieuwe generatie konden

bijdragen aan de oplossing. Een enorm inspirerende tijd waarin ik me meer en meer bewust werd van de verstrekende gevolgen van het omklappen van een aantal banken. Bovendien werd mij duidelijk, hoe enorm afgeschermd van de buitenwereld men in Nederland nog kon studeren: vrijwel al mijn klasgenoten hadden door middel van onbetaalde stages al een veel beter beeld van de spanning op de arbeidsmarkt voordat ze bewust kozen zich verder te ontwikkelen naar een masterdiploma uit Brugge.

Op die moeilijke arbeidsmarkt zijn de gevolgen van de crisis in mijn ogen het duidelijkst te merken. In de afgelopen paar jaar in Amsterdam, heb ik me een beeld kunnen vormen van het vinden van dat felbegeerde traineeship of die fantastische startersbaan: het is enorm moeilijk en de verschillen zijn groot. Enorm getalenteerde studenten vinden nog steeds een baan en kunnen, waarschijnlijk net als in andere jaren, kiezen waar ze zich de komende jaren aan willen wijden. Echter, met de grote toename van studenten die het Nederlandse hoger onderwijs in de afgelopen jaren heeft gezien, zijn er ook talloze studenten die afstuderen zonder echt uitzicht op de baan waarvoor ze gingen studeren. Om een voorbeeld te noemen: voor de GGZ opleiding tot klinisch psycholoog is al jaren maar een klein aantal plekken per jaar te vergeven. Toch neemt het aantal studenten psychologie nog ieder jaar toe.

Op persoonlijk vlak kom ik deze zelfde tegenstrijdigheden tegen. Met een grote glimlach kan ik zeggen dat ik na mijn studie kon beginnen aan een vaste baan. Maar terwijl ik zelf de vruchten pluk van een vast salaris, een goede zorgverzekering en vroeg beginnen met sparen voor je pensioen, zie ik ook mijn huisgenoten moeite hebben met de huur van ons drie kamer appartement. Voor veel mensen om mij heen is een tijdelijk contract de norm geworden en zie ik de (financiële) onzekerheid die komt kijken ieder half jaar hopen op contractverlenging.

Alles bij elkaar gezien echter, vind ik het lastig een conclusie te trekken uit 5 jaar crisistijd. ‘Het einde van een tijdperk’ hoor ik van de senior partners bij ons op kantoor: tot 2009 kon alles en voortaan zullen we voorzichtiger moeten zijn. Echter, als je zelf dat tijdperk alleen als kind mee hebt gemaakt, kan je dan verschil zien met dit nieuwe begin?

De grootste lering die ik wel kan trekken en wat ik ook echt als positief punt in deze tijd zie, is de enorme focus op talentontwikkeling. Nu we niets meer cadeau krijgen, wordt er, denk ik meer dan vroeger, gezocht naar de beste mensen voor banen en onderzoek. Als resultaat hiervan, hebben mijn meest getalenteerde studiegenoten ook in deze tijd, allemaal snel de baan gevonden waarin ze zich verder kunnen ontwikkelen. Bovendien zie ik meer en meer mensen om mij heen bewust kiezen voor wel of niet doorstuderen en wel of niet het onderzoek in gaan. Het komt hard aan dat we hier abrupt toe worden gedwongen over na te denken, maar het haalt uiteindelijk wel het beste uit een generatie naar boven. Je komt er tenslotte niet meer, als je niet echt vindt waar jij zelf goed in bent.

Al met al is de kredietcrisis het eerste stukje geschiedenis, waarvan ik kan zeggen dat ik het bewust heb meegemaakt en over na heb gedacht. Het vond plaats in de jaren dat ik me moest bedenken, waarom en wat ik wilde studeren en hoe ik dat in de praktijk wilde brengen in mijn eerste baan. Toch is het moeilijk aangeven, hoe de crisis mij als persoon veranderde, omdat het parallel liep aan mijn eigen ‘normale’ ontwikkeling: er is voor mij veel minder een ‘voor’ en ‘na’ dan voor oudere generaties. De crisis stimuleert mijn generatie om ons te specialiseren in datgene waar onze talenten liggen en waarin we ons zelf kunnen blijven ontwikkelen. De afgelopen jaren is het duidelijk geworden dat dat moeilijk is, maar het belooft in mijn ogen wel een enorm inspirerende en uitdagende toekomst te worden.

De ontdekking van Sieger Sloot

Bij het grote publiek raakte hij bekend door zijn deelname aan de tv quiz *De slimste mens* waar hij het bijna tot de finale wist te brengen. Acteur Sieger Sloot (eindexamen 1995) is in de toneelwereld verre van onbekend. Hij speelt al jaren voorstellingen met toneelgezelschappen als *Mugmetdegoudentand* en *Het Toneel Speelt*. Hij zette indrukwekkende personages neer in *De hulp* en *Cloaca*, geschreven door Maria Goos. Samen met zijn goede vriend acteur Waldemar Torenstra trekt Sloot deze maanden door het land met de theaterbewerking van Harry Mulisch literaire meesterwerk *De ontdekking van de hemel*.

Door **MARIELLE GISPEN-PRONK**

Zijn optreden in *De slimste mens* bleef niet bepaald onopgemerkt. De knappe acteur met het kale hoofd was niet alleen een sympathieke verschijning, hij wist het ook nog 7 afleveringen vol te houden om tot de intelligenten te behoren. Bij het Hofplein jeugdtheater ooit gewogen en te slim bevonden werd hem het advies gegeven niet naar de toneelschool te gaan want het zou hem te weinig uitdaging bieden.

“Dat advies heb ik gelukkig in de wind geslagen. Als je een beetje slim en creatief bent kun je zoveel meer dan alleen acteren, als je dat zou willen.”

Sloot komt uit de stal van Jules Terlingen die tot 2014 als docent drama en regisseur aan het Erasmiaans was verbonden. Onder zijn regie speelde Sloot jarenlang mee met het schooltoneel, kweekvijver voor grote en kleine talenten. Op 17-jarige leeftijd deed Sloot auditie voor de toneelscholen in Amsterdam, Utrecht en Maastricht. Het ontbrak hem niet aan talent en toch werd hij overal afgewezen. Het oordeel luidde: te jong. In Maastricht liet men hem onomwonden weten dat hij kon terugkomen als hij de baard in de keel had. Sloot ging niet bij de pakken neerzitten en besloot Nederlands te gaan studeren. Maar zijn liefde voor het toneel was geenszins bekoeld door de afwijzingen. Hij stond dat jaar in diverse producties op de planken van het amateurtoneel. Na het behalen van zijn propedeuse Nederlands deed hij opnieuw een gooi naar de opleiding in Amsterdam en Maastricht. Fysiek en technisch meer gegroeid, slaagde hij ditmaal met vlag en wimpel in beide steden en

koos voor Amsterdam.

Hierna vond hij emplooi bij diverse theatergezelschappen en was te zien in toneelvoorstellingen, televisieseries en op het witte doek. Zijn laatste film Hartenstraat en zijn gastoptreden in de kennisquiz *De slimste mens* bezorgden hem bekendheid bij het grote publiek al was het hem daar niet om te doen.

“Ik deed eraan mee omdat ik het zo’n leuk spelletje vind. Maar ik vond het bizar om te merken hoeveel mensen je daarvan

“De impact van deze stunt heb ik onderschat”

herkennen.”

Durft Sloot ook rollen te weigeren of neemt hij alles aan om maar aan het werk te blijven?

“Ik heb er geen moeite mee om een rol te weigeren. Als ik een stuk niet leuk vind doe ik het niet. En bovendien heb ik niets te klagen over het werkaanbod. Ik vind de meeste rollen die ik krijg in films en televisieseries nog wel te klein. Een leuke rol in een goeie serie, dat staat nu bovenaan mijn verlanglijstje. En verder werkt het zo: je bent zo goed als je laatste rol.”

En die rol is goed. Op dit moment speelt Sloot tezamen met Waldemar Torenstra de hoofdrol in de theaterversie van de omvangrijke roman van Harry Mulisch, *De ontdekking van de hemel*. Het 900 pagina’s tellende boek is bewerkt tot tweeëneenhalf uur toneel. Het stuk is goed ontvangen, niet in de laatste plaats door de uitstekende acteerprestaties van de hoofdrolspelers.

Naast het acteren manifesteert Sloot zich met succes op andere gebieden. Zo is hij schrijver, stemacteur en presentator. Hij schrijft toneelstukken, was co-writer van de comedy serie *Nieuw dier*, is medeoprichter van de toneelgroep *De Praktijk* en sinds een aantal jaren actief in een belangenvereniging voor acteurs.

De ambitie om een boek te schrijven had hij niet. Toch debuteerde Sloot in 2006 met de in de stijl van Arnon Grunberg geschreven roman *Stand-in*. Het boek verhaalt over een man die invalt voor schrijvers. Sloot bleek echter niet de auteur van dat boek maar Ernest van der Kwast. Van der Kwast die al vaker de kritiek had moeten verduren te veel Grunberg na te volgen besloot onder het pseudoniem Sieger Sloot een boek te schrijven geheel in de stijl van Grunberg. Maanden na de verschijning gaven Sloot en Van der

Kwast hun stunt toe. In het Cultureel Supplement van de NRC biechtte Van der Kwast alles op en verscheen er een interview met Sloot die daarin uit de doeken deed hoe hij zich een jaar lang voor had kunnen doen als auteur. Omdat er nog steeds mensen zijn die niet hebben meegeregend dat Sloot de auteur niet is licht Sloot graag nog een en ander toe.

“Ik ken Ernest van der Kwast nog van het Erasmiaans. Ernest wilde een boek schrijven waarvan iedereen zou denken: dit lijkt wel heel erg op Grunberg, het kan bijna niet anders dan dat Grunberg het geschreven heeft. Het boek ging over een man die stand-in werd voor schrijvers. Ernest wilde de vorm waarin het werd aangeboden laten samenvallen met de inhoud en onderzoeken in hoeverre je identiteit nou belangrijk is voor het succes van een boek. Ik vond het een geweldige stunt. Een jaar lang kroop ik in de huid van de schrijver en hield iedereen op de hoogte van mijn vorderingen. Ik heb zelfs allerlei interviews gehouden. Ernest voorspelde al dat ik na de publicatie van het boek als een multitalent zou worden gezien. Dat was ook zo. Maar de opzet lukte maar ten dele want de reuring bleef een beetje uit. Onze literaire bekentenis in de NRC was het moment dat het publiek te horen kreeg hoe het werkelijk zat. En het bizarre is, dat er toen gebeurde wat Ernest in zijn boek beschrijft namelijk dat de stand-in veel meer aandacht krijgt dan de schrijver zelf.”

De stunt had ook contraproductief kunnen werken. Was Sloot niet bang dat mensen diep ontgoocheld zouden raken als ze tot het besef kwamen dat ze in de mailing waren genomen?

“De impact van deze stunt heb ik onderschat. En ik heb niet beseft hoe lang het allemaal zou duren. Ik heb eventjes gevreesd dat het me werk zou kosten maar dat is niet het geval geweest. Wat me veel meer bezig hield is dat het mij vriendschappen zou kunnen kosten. Het ging ook vrij ver, een jaar lang doen alsof je aan het schrijven bent. Toen ze het boek gelezen hadden waren mijn vrienden ook zo trots op me. En dan moet je ze later vertellen dat je de auteur niet bent. Maar het is uiteindelijk goed gekomen.”

Het thema van dit nummer is onzekere toekomst. Hoe ziet Sloot zijn eigen toekomst met zo’n onzeker beroep?

“Het is inderdaad een heel onzeker vak want de concurrentie is moordend. Er zijn ongeveer 1200 geschoolde acteurs in Nederland en er is maar werk voor 500. En dan lopen er nog eens duizenden en duizenden rond die graag acteur willen zijn. Maar ik was niet onzeker over de keuze zelf. Het voelde als een verademing dat het voor mij vaststond wat ik zou gaan doen. Toen ik eenmaal was toegelaten hoefde ik mij vier jaar lang alleen maar bezig te houden met de opleiding. Om me heen zag ik veel mensen die na hun eindexamen aan het zoeken waren. Het

“Je bent
zo goed
als je
laatste rol”

is een van de moeilijkste vragen: welke keuze moet je maken hoe je je brood gaat verdienen.”

Sloot is een aantrekkelijke man met een hoofd zo kaal als een biljartbal. Het staat hem goed. Is het hem te doen om het Bruce Willis-effect?

“Het is genetisch. Mijn vader en opa zijn ook kaal. Bovenop mijn hoofd groeit geen haar meer alleen aan de zijkant. Tien jaar geleden schoor ik voor het eerst mijn kop helemaal kaal voor een rol. De reacties uit mijn omgeving waren zo positief dat ik besloot het zo te houden.”

Kaal of niet kaal de knappe acteur is verloren voor het vrouwenvolk. Hij is al sinds zeven jaar gelukkig met zijn vriendin Renske de Greef. (“Ik heb haar pas ten huwelijk gevraagd.”) Trekt zijn beroep geen wissel op een gelukkig samenzijn?

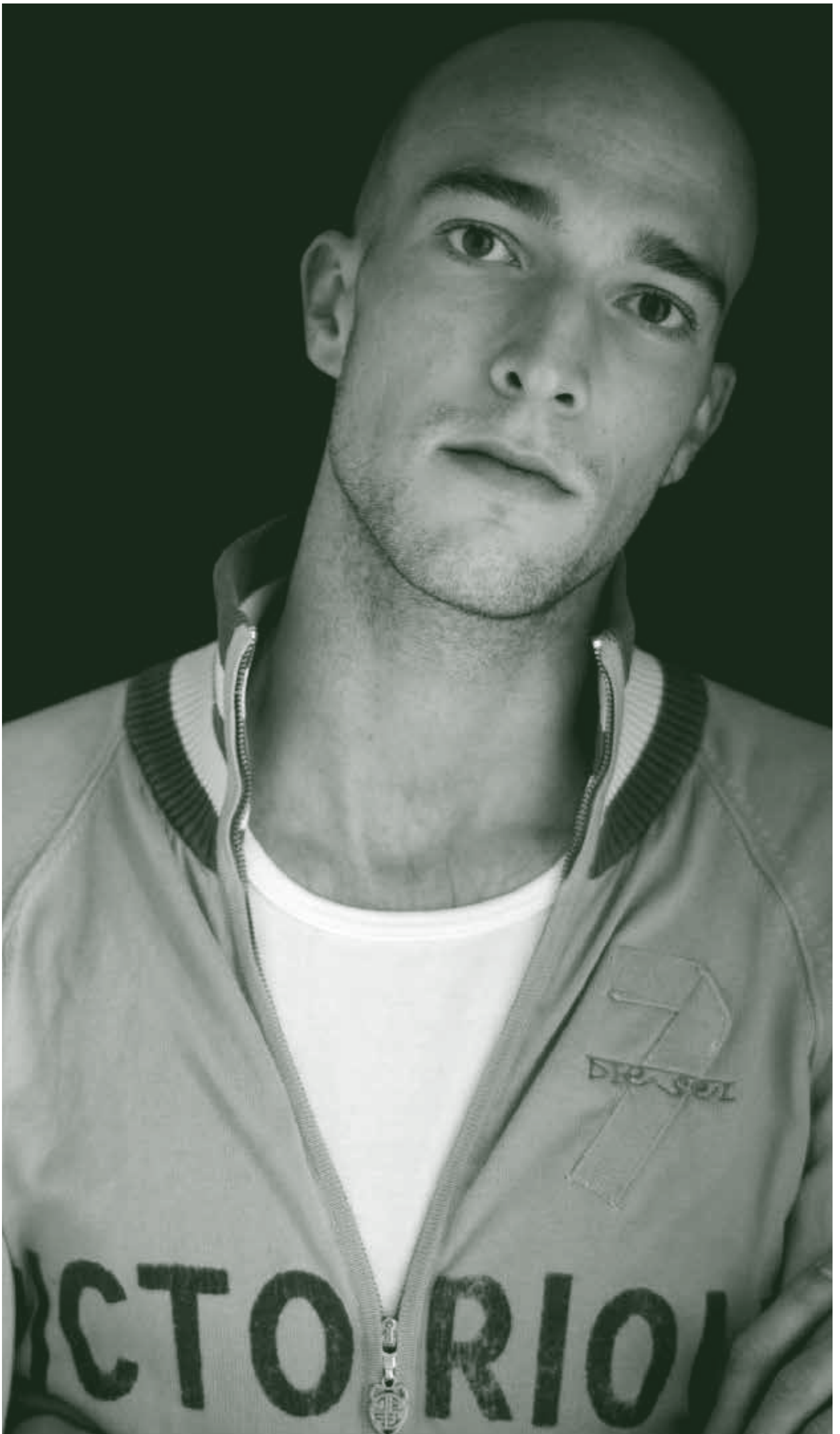
“Het is geen alledaags beroep met een alledaags ritme. Ik ben nu vijf avonden in de week weg en mijn vriendin zegt gek-scherend: ik vind er nu al niks aan. Maar zij is schrijfster en kan zelf kiezen hoe ze haar dag indeelt. Dat is wel handig als je vriend acteur is.”

Zijn jongensdromen lijken uitgekomen: toneel, werk en liefde, alles loopt. Denkt Sloot wel eens bij zichzelf hoe het ook anders had kunnen lopen?

“Dat is nou zo leuk aan mijn beroep: ik kan elk vak uitbeelden. Dan ben ik een arts, dan weer een agent. Ik heb wel eens overwogen om psychologie te gaan doen. Maar daar kwam te veel statistiek bij kijken. Ooit wilde ik ook nog basketbakker worden. Ik heb in mijn eerste jaar op het Erasmiaans zelfs nog een cursus basketbakken gedaan. Koken en bakken doe ik trouwens nog steeds heel graag.

Ik ben heel gelukkig met mijn leven, met wat ik nu doe. En als het niet meer werkt... nou ik ben hoog genoeg opgeleid om iets anders te gaan doen. Het feit dat ik het Erasmiaans heb afgemaakt geeft me een veilig gevoel.”

*De ontdekking van de hemel
is tot half februari te zien
in diverse theaters in het land.
Voor de speellijst zie
www.hummelinckstuurman.nl*

Toekomstverwachtingen in 1914

Aan het begin van 1914 klonken op de diplomatieke nieuwjaarsrecepties in Europa hoopvolle, vredelievende geluiden. Het komende jaar zag men optimistisch tegemoet. Dat was een jaar eerder wel anders geweest. Vooral boven de Balkan had de oorlogsgod zijn zwaard laten kletteren. Servië, Montenegro, Bulgarije en Griekenland hadden Turkije aangevallen om een einde te maken aan de Ottomaanse overheersing. Nadat in mei door bemiddeling van de Europese grootmachten in Londen een verdrag was gesloten dat de Turken zich van de Balkan moesten terugtrekken, was een tweede oorlog uitgebroken. In de ogen van Griekenland en Servië was Bulgarije te groot en te machtig geworden.

Tegen het einde van 1913 was er gelukkig een nieuw verdrag getekend – Bulgarije moest Macedonië aan Servië en Griekenland afstaan – en dat bracht bijvoorbeeld de Britse ambassadeur in Parijs ertoe om zijn nieuwjaarstoespraak af te sluiten met de woorden dat de vrede in 1914 waarschijnlijk niet wederom zou worden verbroken.

Acht maanden later, op 2 augustus 1914, was de situatie totaal anders. De Oostenrijkse kroonprins Frans Ferdinand was vermoord, Oostenrijk had Servië de oorlog verklaard, Rusland en Duitsland waren officieel in oorlog en de Franse en Duitse generaals hadden hun pionnen opgesteld voor de strijd die officieel nog niet was verklaard, maar die in hun ogen al onvermijdbaar was geworden.

Tot de pionnen waarmee de legerleidingen op hun militaire stafkaarten schoven, hoorden twee jongemannen, de 22-jarige Duitse onderluitenant Albert Mayer en de 21-jarige Franse korporaal André Peugeot.

Albert Mayer was de eerstgeborene van een rijk bankiersgezin uit Magdeburg. Vol trots had zijn vader Walter hem op 26 april 1892, twee dagen na zijn geboorte, aangegeven. Hij en zijn vrouw Margarete, die hij liefkozend Teti noemde, zagen een grootse toekomst voor hun zoon weggelegd. Ze voedden hem op volgens Pruisische traditie, met tucht en orde. Bijna vanzelfsprekend ging Albert naar het gymnasium; om dat voor elkaar te krijgen hadden zijn ouders hem naar een speciale Vorbereitungsschule gestuurd. Geld en bijlessen konden echter niet voorkomen dat Albert een keer bleef zitten.

Na zijn eindexamen in 1911 verraste hij zijn ouders door te melden dat hij geen universitaire studie zou volgen of bij zijn vader in dienst zou treden. Dol op paarden en paardrijden meldde hij zich vrijwillig bij het leger, met als voordeel dat hij zijn eigen legeronderdeel mocht uitkiezen, in zijn geval de Jäger zu Pferde Nr. 5 in Mühlhausen in de Elzas.

Zevenhonderdvijftig kilometer ten zuidwesten van Magdeburg, in het achthonderd bewoners tellende dorp Étupes, zullen Jules Albert en Marie Peugeot ook

mooie toekomstverwachtingen hebben gehad, toen op 11 juni 1893 hun eerste kind werd geboren. En André, zoals zijn ouders hem noemden, zal zelf ook wel eens zijn gedachten hebben laten gaan over wat er van hem zou worden: het jongetje met de flapootjes dat zich op vier-, vijfjarige leeftijd voor een ansichtkaart met groeten uit Étupes liet fotograferen zal misschien wel eens hebben gedacht dat hij later net als zijn vader in de fabriek ging werken; de scholier die zijn ouders plichtmatig briefjes stuurde vanaf zijn kostscholen in Rougemont en Saint-Hippolyte heeft wie weet wel eens gedroomd van een carrière als jager; de student die het zijn docenten op de kweekschool in Besançon maar niet naar de zin kon maken zal waarschijnlijk wel eens een angstdroom hebben gehad over een nabije toekomst waarin hij niet voor de klas stond; de jonge leraar die zich in het boerendorpje Le Pissoux een seizoenonderwijzer voelde heeft zich vast wel eens een voorstelling gemaakt van een gelukkiger leven als leraar in de buurt van Étupes, en de korporaal die in de vroege ochtend van 2 augustus 1914 in Joncherey een wachtpost inrichtte en zijn ouders nog een brief stuurde dat met hem alles goed was en dat ze zich geen zorgen hoefde te maken heeft mogelijk wel eens toekomstvisioenen gehad van een huisje in een dorp, een vrouw en twee, drie kleine kinderen.

Vijf minuten later stormde een Duitse patrouille te paard onder leiding van Albert Mayer, die bevel had gekregen de Franse grens te passeren, op Peugeot en zijn mannen af. Over wat er precies daarna is gebeurd bestaan verschillende versies. Vast staat dat er geschoten is en dat er twee doden waren: Albert Mayer en André Peugeot, die nu officieel te boek staan als de eerste gevallen van de Eerste Wereldoorlog.

Honderd jaar later hebben hun families elkaar in Joncherey voor het eerst in de geschiedenis ontmoet. Aan zo'n ontmoeting hadden zij nooit gedacht, tot een Nederlandse journalist en schrijver hen bezocht en de twee jongemannen, die voor hen niet veel meer waren dan vage figuren op foto's uit het verleden, weer

tot leven wekte.

En die Nederlandse schrijver had niet kunnen bevroeden dat het onderzoek en de speurtocht die zouden leiden tot zijn boek *De eerstgevallenen* hem ook het onderwerp voor zijn volgende boek zouden leveren. In 2017 zal dat verschijnen. Dat is zeker. Toch?

Theo Toebosch (1963) is journalist en schrijver. Hij heeft in 1981 eindexamen gymnasium alfa gedaan. Dit jaar is bij De Bezige Bij zijn boek

De eerstgevallenen verschenen.

Zie ook: www.toeboscheigentijdschrift.nl

De moord op Frans Ferdinand van Oostenrijk

THEO
TOEBOSCH
*De
eerstgevallenen*

Boven: Achelous door Hercules verslagen, De oorsprong van de Hoorn des Overvloeds
Links: Hulde aan Ceres
Midden: Allegorie van de Vruchtbaarheid
Onder: Jacob Cats-Maechden-plicht

Jacob Jordaens en zijn Allegorieën van de vruchtbaarheid

Kunst en cultuur zijn onlosmakelijk verbonden. Maatschappelijke problemen vinden altijd hun weg naar de kunsten. Zo zien we bijvoorbeeld in de hedendaagse kunst veel kritiek op de consumptiemaatschappij waar u en ik momenteel in leven. Kritiek op de samenleving en op het gezag middels kunst is echter geen nieuw fenomeen. Ik wil het in dit artikel hebben over de combinatie van een onzekere toekomst in de zeventiende eeuw en de manier waarop deze tot uiting kwam in de kunst van Antwerpenaar Jacob Jordaens.

Door **MYRTE HOES**

Myrte Hoes (eindexamen 2007) heeft haar master Kunstgeschiedenis afgerond aan de Universiteit Utrecht en haar master Kunst- en Cultuurwetenschappen aan de Erasmus Universiteit Rotterdam. Zij is gespecialiseerd in de Italiaanse renaissance en de Gouden Eeuw

Jacob Jordaens was een Antwerpse schilder die leefde tussen 1593 en 1678 in een door oorlog geteisterd Antwerpen. Op enkele uitstapjes naar de Noordelijke Nederlanden na, heeft Jordaens Antwerpen nooit verlaten. Hij werd in het midden van de tachtigjarige oorlog (1566-1648) geboren en groeide zodoende op in een stad die hij snel zag veranderen. In 1566, gelijktijdig met de Beeldenstorm, begon het verzet van de Nederlanden tegen het Spanje van Filips II. Dit veroorzaakte een splitsing binnen de Nederlanden. De Zuidelijke Nederlanden, het huidige België, sloot zich aan bij de Spanjaarden en de Noordelijke Nederlanden sloot zich aan bij de Unie van Utrecht en bleef zich verzetten tegen Spanje. Dit veroorzaakte tevens een breuk in geloofsovertuiging: het zuiden was katholiek en het noorden protestants.

Ondanks de roerige en onzekere tijden wisten de kunsten te floreren in de Nederlanden. Door de beeldenstorm en het protestantisme veranderde de kunstmarkt. In plaats van alleen in opdracht schilderen, specialiseerden kunstenaars zich in de onderwerpen die zij zelf interessant vonden. Peter Paul Rubens (1577-1640) is één van de schilders die floreerden op deze open kunstmarkt en worden gerekend tot de beste schilders die ooit geleefd hebben. Rubens was niet alleen een voortreffelijk kunstenaar, maar ook een uitstekende zakenman. Hij bezat een zeer groot atelier met veel leerlingen in dienst. Alle Europese hoven wilden een Rubens aan de muur hebben hangen en

dit kon door de grote productie van het atelier worden bewerkstelligd.

Ook Jacob Jordaens was een leerling van Rubens en genoot een grote populariteit in zijn eigen tijd. Zeker na de dood van Rubens in 1640 en Van Dyck, tevens leerling van Rubens, in 1641 wist hij veel opdrachten te verwerven en werd hij als de voornaamste schilder van Antwerpen beschouwd. In navolging van Peter Paul Rubens breidde hij zijn atelier uit om te kunnen floreren op de kunstmarkt van de Zuidelijke Nederlanden. Hoewel Jordaens een veelzijdig schilder was, is er een zeer eenzijdig beeld van hem ontstaan.

In de tweede helft van de negentiende eeuw is in België het beeld gecreëerd van Jordaens als volkse schilder met idealen die overeenkwamen met die van de Vlaamse burgerij. De genretaferelen die Jordaens vervaardigde, verbeeldten immers het 'gewone' leven van het volk. Na de revolutie in België in 1830 bespeuren we in de kunst een grote mate van nationalisme en vaderlandsliefde als uiting van de onafhankelijkheid die België had verworven. Men was op zoek naar een identiteit die losstond van de Noordelijke Nederlanden. Hierbij was de overtuiging ontstaan dat de ideale Belg op de hoogte moest zijn van zijn nationale geschiedenis. De zeventiende-eeuwse meesters uit het Vlaamse verleden werden geromantiseerd en neergezet als helden die Vlaanderen een eigen identiteit gegeven hebben. Peter Paul Rubens werd gezien als

de ideale hofschilder, Van Dyck als de portrettist en Jordaens als de volkse schilder van de Zuidelijke Nederlanden. In de negentiende eeuw schoten de standbeelden van de oude Vlaamse meesters uit de grond. De grote meesters uit de 'Antwerpse School' werden als voorbeeld gesteld voor het volk. Jordaens' faam in de negentiende eeuw was zodoende meer te danken aan wat hij representeerde dan aan zijn artistieke kwaliteiten. Jordaens kreeg de rol toebedeeld van de vertegenwoordiger van een groot, volks verleden. Belgen zagen in Jordaens' oeuvre voornamelijk de verbeelding van de volkse gezelligheid, het genot van het drinkgelag en de bewondering voor de vrouw. Het is aan deze rol dat Jordaens de vernederlandsing van zijn naam van Jacques naar Jacob te danken heeft. Het imago van Jordaens is ontstaan door de onzekerheid van een natie en het op zoek zijn naar een eigen identiteit in onzekere tijden.

De open markt en de dood van zijn vrienden en collega's Van Dijk en Rubens zorgden ervoor dat Jordaens de vrije hand kreeg in Antwerpen. Hoewel zijn imago tot op heden die is van de volkse schilder, heeft Jordaens veel mythologische werken geschilderd. Een veel voorkomend thema van deze mythologische schilderijen is de Allegorie van de Vruchtbaarheid. We kunnen twee periodes onderscheiden waarin Jordaens vaak allegorieën van de vruchtbaarheid vervaardigde: 1615-1625 en 1640-1650. In

mijn master thesis stond de vraag centraal waarom Jordaens deze werken juist in die periodes maakte. Er was echter geen duidelijkheid over welke werken onder dit thema geschaard konden worden. Zodoende heb ik allereerst een catalogus opgesteld van werken die onder het thema vallen. Eén van de belangrijkste visuele kenmerken waaraan u een Allegorie van de vruchtbaarheid kan herkennen is de cornucopia, de Hoorn des Overvloeds.

De cornucopia is een antiek motief in de kunstgeschiedenis en de oorsprong ervan vinden we onder andere terug in Ovidius' Metamorfosen en Fasti. In het negende boek van de Metamorfosen vinden we het eerste verhaal omtrent de oorsprong van de Hoorn des Overvloeds. Volgens de mythe strijdt de Griekse riviergod Achelous met Hercules om de hand van Deianeira, dochter van Oenus, koning van Kalidon. Zij was zeer schoon en had vele aanbidders. Uiteindelijk besluiten Hercules en Achelous dat de winnaar van hun strijd mag trouwen met Deianeira. Tijdens het gevecht verandert Achelous zichzelf in een slang, maar Hercules weet hem in die gedaante te verslaan. Vervolgens verandert Achelous zich in een stier, maar Hercules dient hem de genadeklap toe door een hoorn af te breken. De hoorn wordt gevuld met fruit door de Najaden, waternimfen, en sindsdien staat deze bekend als de Hoorn des Overvloeds, de cornucopia. Echter, in de Fasti wordt een andere mythe verhaald.

vervolg op: **PAGINA 10**

vervolg van: PAGINA 9

In deze mythe wordt verteld hoe Zeus door zijn moeder Rhea onder de hoede van de najade Amalthea gebracht werd. Rhea verborg Zeus, omdat aan Zeus' vader Kronos voorspeld was dat één van zijn kinderen hem de troon zou ontnemen en Kronos daarom zijn zoon wilde doden. Amalthea was in het bezit van een geit, die Zeus zou voeden tijdens zijn onderduiking. Toen de geit haar hoorn brak op een boom, werd deze door Amalthea gewikkeld in een doek en aan Zeus gegeven. Na Zeus' bevrijding en overname van de troon van de Olympus zou hij de hoorn van Amalthea gevuld hebben met al wat de aarde te bieden had. In andere antieke bronnen is Amalthea echter niet de naam van de najade, maar van de geit. Deze mythe is onder andere terug te vinden in Gaius Julius Hyginus' De Astronomica (1e eeuw n. Chr.). In het werk van Jordaens vinden we al deze versies van het verhaal rond de oorsprong terug (zie bijvoorbeeld afbeelding 1 voor de mythe van Achelous en Hercules).

Naast de cornucopia zien we diverse vruchtbaarheidsgodinnen op de allegorieën terug. We zien de godin van het graan, Ceres en de godin van de boomvrucht, Pomona. Uit de beeldtraditie van de klassieke oudheid tot aan Jordaens' eigen tijd kennen deze godinnen de cornucopia als attribuut (zie afbeelding 2).

Dat de cornucopia een cruciaal beeldmotief voor de Allegorie van de Vruchtbaarheid is moge duidelijk zijn, maar de grote vraag bleef waarom Jordaens de allegorieën getekend en geschilderd had. In de literatuur bestaan vermoedens dat de allegorieën in verband konden worden gebracht met de oorlogen die Europa teisterden in de zeventiende eeuw. Vanaf 1585 was het betrekkelijk rustig in Antwerpen in dit resulteerde in het Twaalfjarig Bestand tussen Spanje

en De Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden in de periode 1609-1620. Van de twintig schilderijen en tekeningen van Jordaens met de thematiek van de allegorie van de vruchtbaarheid zijn er acht direct voor het afsluiten of na het verbreken van het bestand vervaardigd. In 1648 werden de Vrede van Münster en de Vrede van Westfalen afgesloten, twee verdragen die ervoor zorgden dat de rust in Europa terugkeerde. In deze periode waren veel landen immers in gevecht met de Spanjaarden. Acht werken kunnen worden geassocieerd met deze vredesverdragen. Dit betekent dat zestien van de twintig schilderijen en tekeningen zijn gemaakt in de tijd van het ontstaan of verbreken van belangrijke Europese vredesverdragen. Dit kan uiteraard geen toeval kan zijn en dit vermoeden wordt bevestigd door het ontbreken van schilderijen in de periode van 1625-1640.

Om deze vermoedens te kunnen bevestigen, was het voor het onderzoek van groot belang om de exacte betekenis van de vruchtbaarheidsmotieven te achterhalen. Want als Jordaens een wens naar vrede wilde verbeelden in zijn werken, waarom koos hij dan niet voor een personificatie van de vredesgodin Pax? Dat lijkt immers een logischer keuze en was voor zijn publiek ook beter te begrijpen. Jacob Jordaens had echter een grote voorliefde voor het schilderen van koeien en naakte nimfen in een bosrijke omgeving. Het schilderen van naakten werd in de zeventiende eeuw gezien als ongepast en de Metamorfosen van Ovidius werden dan ook vaak voorzien van moraliserende. De keuze van Jordaens om naakte vrouwen te schilderen was een spannender keuze dan het verbeelden van Pax. In Jordaens' Allegorieën van de Vruchtbaarheid vinden we dan ook diverse mo-

raliserende terug, zoals deze bekend zijn uit zeventiende-eeuwse embleem- en prentenboeken. Bijvoorbeeld het plukken van druiven als symbool voor het 'plukken' van de maagdelijkheid van de vrouw. Op het schilderij Hulde aan Pomona uit 1620-29 (afbeelding 3) zien we tweemaal, rechts boven en midden onderaan, het motief van de druiven zoals we deze kennen uit Jacob Cats' embleemboek Sinne en minnebeelden uit 1618 (afbeelding 4).

De keuze voor Jordaens om zijn allegorieën af te beelden liggen niet alleen in zijn persoonlijke voorkeur, maar ook in de Latijnse motto's: 'Ex pace ubertas' en 'pace frui'. Deze motto's worden vertaald als 'Uit vrede vloeien overvloed en vruchtbaarheid voort' en 'van vrede genieten'. Deze motto's maken een directe link naar de vruchtbaarheidsgodinnen, de cornucopia, symbool van de overvloed en de vruchtbaarheid, en de vrede.

Al met al zijn er genoeg aanwijzingen dat er meer betekenis kan worden gezocht achter de naakte nimfen in de bosrijke omgeving die Jordaens zo dikwijls schilderde. De beeldmotieven van de vruchtbaarheidssymbolen en de verwijzingen naar de Ovidius verhalen laten zien dat Jordaens goed op de hoogte was van de klassieke geschriften en de eigentijdse vertalingen. De vervaardigingsdata van de schilderijen zijn een grote aanwijzing in het achterhalen van de betekenis. Het is zeer aannemelijk dat Jordaens met zijn geliefde thema van de allegorie van de vruchtbaarheid een wens naar vrede in het onrustige Europa heeft willen uiten. Zo ziet u maar dat kunst wederom niet los kan worden gezien van haar cultuurhistorische context.

Celine Klessens, Marc Hogenhuis en Kirsten Drost (van links naar rechts)

Tijdens mijn studietijd kom ik toch overal weer Erasmianen tegen

Het Erasmiaans Gymnasium biedt tal van extra activiteiten buiten de reguliere vakken om. Op deze manier kunnen scholieren worden gestimuleerd om zichzelf te ontwikkelen. Ook na het Erasmiaans heeft dit zijn vruchten afgeworpen. Tijdens mijn studententijd in Leiden ben ik veel Erasmianen tegengekomen via commissies en besturen van zowel studie- als studentenverenigingen.

Sinds drie maanden ben ik actief als consultant bij De Kleine Consultant Leiden en naast mijzelf nog twee andere oud-Erasmianen, Marc Hogenhuis en Celine Klessens. De Kleine Consultant is een non-profit strategisch adviesbureau volledig gerund door studenten. Het gaat om strategische adviezen voor veel verschillende organisaties onder begeleiding van een groot strategie consulting bureau: AT Kearney. Dit bieden wij aan voor organisaties van verschillende grootte variërend van start-ups, non-profit tot lopende bedrijven die advies kunnen gebruiken vanuit een nieuwe en frisse blik. Doordat ambitieuze en talentvolle studenten met verschillende studieachtergronden worden aangenomen, zijn de teams gevarieerd en worden er kwalitatief hoge resultaten afgeleverd. Op dit moment zijn er zes vestigingen in

Nederland: Utrecht, Amsterdam, Middelburg, Delft, Rotterdam en Leiden. In het buitenland zijn we gevestigd in Stockholm en Londen. Wat De Kleine Consultant voor ons zo bijzonder maakt is dat het zowel een ontwikkelingsplatform is voor studenten alsook een steentje bijdraagt aan de maatschappij door strategisch advies te bieden waar het normaal niet mogelijk is.

Aangezien Erasmianen altijd actief en ondernemend zijn kan ik me zomaar voorstellen dat u als lezer van Tolle belege een eigen onderneming heeft of actief betrokken bent bij een onderneming.

Dus zit uw onderneming met een strategisch probleem? Heeft uw organisatie strategisch advies nodig en behoort het inschakelen van een groot consultancy kantoor niet tot de mogelijkheden? De Kleine Consultant kan u in tien weken voorzien van kwalitatief hoogwaardig strategisch advies. Voor meer informatie kunt u vrijblijvend mailen naar nationaalbestuur@dekleineconsultant.nl of neem even een kijkje op onze website: www.dekleineconsultant.nl.

Esfahan

Arts and Jewels

Al 50 jaar Rotterdam's toonaangevende juwelier van edelstenen en juwelen

Kruiskade 84, 3012 EH Rotterdam - Telefoon: 010-4133665
Dinsdag t/m vrijdag: 10.00 - 17.30 uur - Zaterdag: 10.00 - 17.00 uur

The Beauty & the Brains: 12

Daphne Aimée van Schaijk, EINDEXAMENJAAR 2003

Leergierig en ambitieus. Tekstschrijfster Daphne van Schaijk komt tijd te kort voor alles wat ze wil doen. Ze heeft haar bachelor Algemene Cultuurwetenschappen en haar master Media en Journalistiek. Haar passie is verhalen vertellen in beeld of in tekst. Als creative producer werkt ze op dit moment voor het productiehuis Hotel Rebel en als copywriter voor het limonademerk Pinkyrose. Op de modeacademie begonnen stopte ze na twee jaar met deze opleiding. *“Ik miste het leren een beetje”.*

Wist je op school al wat je wilde gaan doen?

Eigenlijk wilde ik Nederlands gaan studeren. Ik vind lezen heerlijk. Op het Erasmiaans heb ik les gehad van Overheul (docent Nederlands, red.). Hij was een van mijn favoriete docenten. Zijn lessen vond ik geweldig en literatuur boeide me enorm. Maar het was ook Overheul die mij afraade de studie Nederlands te kiezen. Hij vond het niet bij me passen. En hij heeft gelijk gehad. De studie Algemene Cultuurwetenschappen is een brede studie die mij de mogelijkheid bood te kijken in de keuken van verschillende culturele vakgebieden met het vooruitzicht om in de journalistiek verder te gaan.

Wat houdt je werk in?

Voor Pinkyrose is het voornamelijk copywriten wat ik doe op dit moment. Ik hou van alles wat met eten en drinken te maken heeft daarom vind ik het zo leuk om voor het limonademerk Pinkyrose te werken want daar zit ook nog eens een goed verhaal achter.

De chef-kok en de art director ontmoetten elkaar in een bar in Antwerpen en raakten in gesprek over drank. Ze kwamen tot de conclusie dat er òf alcohol is, òf cola of sinas of iets dergelijks en daar zit alleen maar troep in. Ze bedachten samen een mooi alternatief: een hand made limonade waar alleen maar verse ingrediënten en kruiden inzitten en zijn toen dit limonademerk begonnen.

Bij het productiehuis Hotel Rebel doe ik redactie en productie werk. Dit houdt in: voorbereiden van opnames maar ook inhoudelijk meedenken en voorbereiden zoals het schrijven van voice-overteksten voor bijvoorbeeld commercials. Bij het productiehuis zijn we met z’n drieën waarvan ik freelancer ben. Juist omdat we maar met z’n drieën zijn is de afwisseling veel groter en krijg ik sneller verantwoordelijkheden. De combinatie van schrijven, film en televisie vind ik het leukst.

Vanwaar je voorkeur voor film en televisie?

Tijdens mijn studie ben ik stage gaan lopen bij Eyeworks (van oorsprong Nederlandse televisie- en filmproductie-maatschappij inmiddels overgenomen door Warner Bros, red.). Ik heb een half jaar mijn licht mogen opsteken op de afdeling format development. Na mijn studie namen ze contact met me op en heb ik daar nog anderhalf jaar gewerkt. Waar ik nu zit doe ik ontzettend veel ervaring op. Het werk is zo divers. Ik heb die diversiteit echt nodig. In mijn vrije tijd probeer ik ook zoveel mogelijk bij te leren door het volgen van cursussen bijvoorbeeld.

Heb je wel eens aan scenarioschrijven gedacht?

Ik ga binnenkort een oriëntatie cursus doen bij de Script academy. Ik loop al heel lang rond met een idee voor een korte film. Ik heb wel wat ervaring in scriptschrijven voor

non fictie maar fictie is weer heel anders. Ik hoop door die cursus meer inzicht te krijgen. Ik heb meegedaan aan het 48 hour project, een wedstrijd waarin je 48 uur de tijd krijgt een film te maken. Je krijgt een personage, een genre, een zin en een voorwerp. Iedereen die meedoet moet die vier dingen in zijn film verwerken. Ik werkte daar als uitvoerend producent met Shariff Nasr (scenario-schrijver, oud-leerling Erasmiaans, red.) aan mee. In een ander team zat Gerard Meuldijk (scenarioschrijver van de bioscoopfilm ‘De marathon’, red.). Binnen de kortste keren had Meuldijk een script met dialogen geschreven, zo goed en zo grappig. Het is echt een kunst als je dat kan.

Je kunt wel veel dingen leuk vinden om te doen maar je weet niet of je er goed in bent. Maakt je dat niet onrustig?

Nee. Het verschil met vroeger is: op school kijken ze je werk na en krijg je een voldoende of een onvoldoende. Maar de benadering van mijn opdrachtgevers is veel positiever: wat kun je verbeteren aan je zelf en aan het product. Zo kun je jezelf steeds beter maken.

Je hebt een onzeker beroep. Hoe zie jij je toekomst?

In mijn vakgebied is het moeilijk om een vaste baan te vinden. Soms solliciteer je met meer dan 400 mensen op één functie. Sinds kort ben ik freelancer en het grappige is dat ik nu veel meer mogelijkheden heb. Ik kan ook vaker ‘ja’ zeggen tegen kleine klussen. Ik heb een korte periode even helemaal geen werk gehad en was alleen maar bezig met solliciteren. Daar werd ik gek van. Gek van het gevoel dat ik me niet nuttig kon maken. Het is een rare tijd. Er bestaan geen zekerheden meer. Ook mensen met vaste banen zijn bang hun werk te verliezen.

Je bent nog jong. De toekomst moet bijna eindeloos lijken om dat wat je nog wilt uitproberen te gaan doen.

Eindeloos? Nee. Ik heb niet het gevoel dat ik ergens nog genoeg tijd voor heb. Nooit gehad.

Heb je dan het gevoel op jouw leeftijd haast te moeten hebben?

Ja. Alles moet nu. En zo snel mogelijk. Ik stel hoge eisen aan mezelf en misschien leg ik de lat soms iets te hoog. Het liefst heb ik morgen drie films gemaakt. Dat kan natuurlijk helemaal niet maar ik heb het gevoel dat ik nog zoveel meer kan bereiken. Ik blijf mezelf ontwikkelen en dat vind ik ook leuk om te doen. Mezelf blijven voeden, dat heb ik echt nodig.

Wat zou je nog meer willen gaan doen in de toekomst?

Ik heb een lijstje. Ik wil graag alles meemaken wat er op dat lijstje staat. Zo wil ik bijvoorbeeld een kinderboek schrijven. En een gewoon boek. Ik wil een film en een documentaire hebben gemaakt. En ik wil reizen. Een deel van mijn familie woont in Australië maar ik ben daar nog nooit geweest. Ik zou willen lesgeven als ik wat ouder ben maar dan wel op het Erasmiaans.

Ben je bang voor de toekomst? Wat zijn je angsten?

Haha, heb je even? Nee hoor.

Ik zal ze niet allemaal onder de aandacht brengen maar mijn grootste angst is om dood te gaan zonder te hebben gedaan wat ik graag had willen doen. Ik heb altijd het idee gehad dat het leven ineens over kan zijn. Het is misschien een beetje doemdenken maar in mijn directe omgeving heb ik meegemaakt dat het ook echt ineens afgelopen kan zijn. In de tijd dat ik op school zat is er bijna elk jaar iemand overleden. Van mijn klassenfoto uit de vierde klas zijn er al twee niet meer. Soms vergeet ik ook wel eens een keertje ergens volop van te genieten omdat ik altijd denk maar door te moeten gaan.

Maar ik wil nooit hoeven zeggen tegen mezelf: had ik maar...

door **MARIELLE GISPEN-PRONK**

Foto: Mathilde Karrer

De Grootshheid van het Al

De Grootshheid van het Al (Bezige Bij, 2014), mijn vijfde boek, gaat over een reis die ik maakte van mijn huis in Rotterdam naar moeders huis in Marseille. Zonder geld, zonder pepperspray, op de bonnefooi, te voet.

Het begon met de begrafenis van mijn hond, Puck. Hij was 17 geworden en stierf in mijn armen. We begroeven hem in de tuin van mijn tante. Tijdens de begrafenis hield ik een speech. Ik beloofde hem om weer te gaan reizen, zoals we vroeger samen hadden gedaan. Ik zou gaan reizen en ik zou het doen uit zijn naam. En terwijl ik dat zei was er een windvlaag, en alle kaarsen waaiden uit.

Maar ik was inmiddels 28, mensen om me heen begonnen kinderen te krijgen, huizen te kopen. Het werd tijd om volwassen te worden. Om mijn rekeningen op tijd te kunnen betalen, om voor mezelf en de mensen van wie ik hou te kunnen zorgen. En dus probeerde ik dat. Ondanks mijn belofte bleef ik waar ik was, in Rotterdam, en werkte. Dagenlang, achter de computer. Maar vaak als niemand keek, dan huilde ik.

Zou het ook mogelijk zijn om volwassen te worden zonder je dromen te vergeten? Zonder te stoppen met spelen, zonder dat het leven saai en grijs en plat wordt?

Een paar maanden later zat ik in de trein en hoorde hardop een zinnetje in mijn hoofd: jij moet deze zomer naar Marseille gaan lopen.

Ik schrok wakker en vroeg me af: wat zou er gebeuren als ik deed alsof dit zinnetje een goddelijke ingeving was? Wat zou er gebeuren als ik deed alsof ik geloofde dat het werkelijk wat betekende dat alle kaarsen waren uitgewaaid, toen ik Puck beloofde om te gaan reizen uit zijn naam? In andere woorden: wat zou er gebeuren als ik deze zomer werkelijk naar Marseille zou gaan lopen?

Dat is wat ik besloot om uit te vinden. Terug thuis mailde ik de website van NRC Handelsblad: als ik deze zomer naar Marseille zou lopen en daar om de dag een stukje over zou schrijven, zouden zij die stukjes dan plaatsen? NRC, normaalgesproken vrij langzaam met reageren, mailde onmiddellijk terug: ja! Ik keek op mijn rekening en zag ik dat bijna geen geld had. Dus mailde ik de ANWB om te vragen of zij mij wilden sponsoren met wandelschoenen en een rugzak. Ook zij mailden onmiddellijk terug: dat wilden ze. Binnen een paar uur was alles geregeld. Een week later zou ik vertrekken.

Ik had nauwelijks geld, geen tijd om te trainen, geen tijd om een route te plannen, geen tijd om voorbereidingen te treffen om tegenslagen te voorkomen. Maar ik had wel tijd om alle tegenslagen die er eventueel op mijn pad zouden komen romantisch te maken.

Dat deed ik op de volgende wijze: de avond voordat ik vertrok bedacht ik mijn eigen geheime orde, De Geheime Orde van Puck. Ik knutselde een Geheime Orde van Puck uniform in elkaar en stelde een aantal regels op, waar ik me, wat er ook mocht gebeuren, aan zou houden.

De statuten van de Geheime Orde van Puck:

- 1** Een padvinder in de Geheime Orde van Puck ziet alles wat op zijn pad komt als zijn vriend.
- 2** Een padvinder in de Geheime Orde van Puck geeft niet op voordat hij in Marseille is.
- 3** Een padvinder in de Geheime Orde van Puck vertrouwt erop dat zijn pad vanzelf duidelijk wordt, door de kriebels in zijn buik, de vragen in zijn hoofd en de beperkingen der realiteit.
- 4** Een padvinder in de Geheime Orde van Puck zal niet liften, tenzij hij een lift krijgt aangeboden.
- 5** Een padvinder in de Geheime Orde van Puck is ook maar een mens. Hij weet dat het bovenstaande veel gevraagd is, dus als hij het af en toe even niet meer ziet zitten, is hem dat vergeven. En hij hoeft niet te stoppen met roken.

De volgende ochtend, 27 juli 2012, een dag die een van de warmste dagen van 2012 zou worden, trok ik de voordeur van mijn huis op de Oostervantstraat achter me dicht.

Mijn tante, in feestjurk, maakte een foto en gooide confetti. "Hoe voel je je?" vroeg ze. "Alsof ik begin aan de grootste vergissing van mijn leven," zei ik. En begon te lopen. De Oostervantstraat uit, de Beukels-

dijk over, naar Marseille, honderden en honderden kilometers buitenwijken, asfalt, havens, bossen, heuvels, bergen, rivieren en een wereld verderop.

Jij moet deze zomer naar Marseille gaan lopen, hoorde ik. En zo waar mijn naam Raoul de Jong is, kan ik, vandaag 25 november 2014 - twee jaar en drie maanden nadat ik de voordeur van mijn huis in Rotterdam achter me dichttrok - met zekerheid zeggen dat naar dat gekke zinnetje luisteren een van de meest verstandige dingen is die ik ooit heb gedaan.

Het heeft mijzelf een beter mens en mijn wereld een mooiere wereld gemaakt.

Hoe dat kan, dat staat dus in De Grootshheid van het al. Het ideale verjaardagscadeautje!

Leven en werk van Ida Gerhardt (1905-1997)

Dwars tegen de keer

Ida Gerhardt (1905 – 1997) dichtte naar eigen zeggen niet voor zichzelf en ook niet voor de lezer. Zij had een opdracht van Hogerhand ontvangen: zij moest dichten voor haar land! En, noblesse oblige, haar gedichten onder de aandacht van een zo groot mogelijk lezerspubliek brengen.

Om dit doel te bereiken was zij op hulp aangewezen van uitgevers, dichters en recensenten. Geen gemakkelijke taak. Na de oorlog was een nieuwe generatie dichters, de Vijftigers, opgestaan. De Vijftigers wilden breken met de traditionele poëzie en propageerden een experimentele vorm van dichten die haaks stond op de conventionele dichtkunst als die van Ida Gerhardt. Met de opkomst van deze groep verflauwde de belangstelling voor de klassieke poëzie.

Had Ida maar geweten dat classica Mieke Koenen zo’n boeiende en invoelende biografie zou schrijven over het leven en het literaire werk van de dichteres. Ze zou gerustgesteld zijn in de wetenschap dat haar dichtelijke nalatenschap in goede handen is. Want het is ook Koenen erom te doen met deze biografie een groot en breed publiek aan te spreken en vooral een jonge generatie te enthousiasmeren de prachtige gedichten van Ida te lezen.

Toch dringt zich onwillekeurig de vraag op of Ida haar goedkeuring aan deze biografie zou hebben gegeven. Ida, die samen met haar grote liefde de neerlandica Marie van der Zeyde een sober en afgezonderd bestaan leidde, was zeer terughoudend in het verstrekken van informatie over haar persoonlijk leven. Haar zielenroerselen wilde ze pas prijsgeven als dat in het belang was van een correcte interpretatie van haar gedichten. Maar met de in haar gerijpte overtuiging dat haar dichtkunst een hoger doel moest dienen en deze biografie een middel zou kunnen zijn om met haar poëzie nog veel meer lezers te bereiken, was ze ‘ter wille van haar land’ wellicht overstag gegaan.

Koenen publiceerde in het verleden al meer over de dichteres. Zo verscheen in 2005 ‘Courage’, een bloemlezing uit de omvangrijke correspondentie van Ida Gerhardt. Op basis van deze correspondentie en andere gegevens die Koenen had opgedoken kwamen nieuwe feiten en gebeurtenissen uit het leven van Ida naar boven. Koenen kijkt hierdoor met ‘nieuwe’ ogen naar een aantal gedichten. Zo is er bij toeval een brief boven water gekomen waarin Ida schrijft ooit de intentie te hebben gehad zich van het leven te beroven.

Van jongs af aan heeft Ida het gevoel gehad niet welkom te zijn in deze wereld. Niemand tot lust en iedereen tot last, lijkt haar fatalistische gedachte. De uiterst krampachtige relatie met haar moeder, die met grote psychische problemen kampte, is hier volgens Koenen debet aan. Ida’s moeilijke en ongelukkige jeugd door het gebrek aan moederliefde en genegenheid ligt als een grauwsliuier over haar leven. In het gedicht ‘Kinderherinnering’ vertelt ze in de tweede strofe van een nare gebeurtenis waarin ze de suggestie wekt dat haar moeder Ida iets wilde aandoen.

‘Opeens voelde ik dat gij mij naar het water trok./Gij zijt gekeerd, omdat ik wild en angstig schreide,/Wit liep gij op de dijk; ik hangend aan uw rok./Moeder en kind: vijanden en bondgenoten beide.’

Koenen zet haar vraagtekens bij deze beleving. Maar

ook Ida’s oudste zus Truus bewaart allesbehalve zonnige herinneringen aan de huiselijke situatie. Bij het lezen van Ida’s gedicht ‘Kinderliedje’ dat zinspeelt op hun ongelukkige kinderjaren, wordt Truus zo gegrepen door de herkenbare gevoelens van eenzaamheid en verlangen dat ze aan een vriendin schrijft: “Weet je nog (...) hoe ik je wel eens verteld heb dat wij een jeugd hadden zonder warmte, zonder koestering; nooit een zoen, nooit een arm om je heen en hoe je daar je hele leven naar blijft hunkeren en zoeken?”

In 1917 gaat Ida naar het Erasmiaans waar Truus inmiddels al eindexamen heeft gedaan. In de vierde klas komt ze bij Marie van der Zeyde in de klas. Het contact tussen hen is geenszins een voorbode voor de liefdesrelatie die jaren later tussen hen zal opbloeien. Marie zou over Ida zeggen hoe zij in die tijd over haar dacht: “Ik zou liegen als ik zei dat ik haar aardig vond, of zelfs maar dat ik erg door haar geboeid was, maar anders dan alle anderen was zij wel. Ze had snelle replieken die ik nauwelijks volgen kon, soms pijnlijke ergernissen, een andermaal weer uitzonderlijke prestaties.”

Op het Erasmiaans krijgt Ida les van de dichter en classicus J.H. Leopold die een enorme invloed zal krijgen op Ida en haar dichterschap. Ook buiten de lessen om heeft Ida vriendschappelijk contact met hem. Op zondagen maken zij samen wandelingen langs de Kralingse Plas. Als Leopold, die mede als gevolg van een toenemende doofheid heel achterdochtig is, plotseling een punt zet achter deze omgang, laat hij zijn leerlinge troosteloos achter. Leopold heeft haar verrijkt maar ook verraden. In het gedicht ‘Tweespraak’ in de bundel De zomen van het licht geeft Ida uitdrukking aan dit ambivalente gevoel.

Ik ken u – en ik ken u niet,/die mij inleidt in uw gebied;/die als een vader met mij praat/ en straks argwanend naar mij ziet./Ik kende u – en ik kende u niet/-een kind nog in mijn prille staat-/Gij die mij onverhoeds verried./Ik ken u – en ik ken u niet,/Die mij toont hoe een vers ontstaat, en lacht als het aan stukken slaat./Die Leopold zijt – En ook niet.

In navolging van en geïnspireerd door Leopold gaat Ida klassieke talen studeren in Leiden. Ze is gedwongen om de studie af te maken in Utrecht. Daar ontmoet ze Marie van der Zeyde weer. Hun liefde voor de poëzie en de natuur brengt hen samen en ze worden vriendinnen.

Het is crisistijd als Ida afstudeert en er is bijna geen werk te krijgen, zeker niet voor leraren klassieke talen. Om wat onderwijs ervaring op te doen neemt Ida onbetaald werk aan. Na jaren van werkeloosheid en armoede kan Ida vanaf 1937 aan de slag als lerares eerst in Groningen, later in Kampen en in Bilthoven. Wanneer haar moeder in 1934 sterft voelt dat voor Ida als een bevrijding. Ze kan zich nu pas in volle overgave wijden aan het dichten. In deze jaren verdiept zich de vriendschap tussen Ida en Marie. Ida laat haar gedichten beoordelen door Marie die zich de rest van haar leven zal opwerpen als onvermoeibaar pleitbezorgster van Ida’s talent.

Met alle gevolgen van dien. Als Truus, die ook goed kan dichten, haar eerste bundel uitgeeft, steekt het groene monster van de jaloezie de kop op bij Ida die op dat moment nog geen enkele publicatie op haar naam heeft staan. Ze “laat” Marie van der Zeyde een genadeloos negatieve, bijkans kwaadaardige recensie schrijven over de bundel van Truus. Het zou daarna nooit meer echt goedkomen tussen Ida en haar zus.

In dat licht is het ook ironisch dat Ida een paar jaar later,

als zij de Van der Hoogtprijs mag ontvangen voor haar bundel Het veerhuis, haar familie verwijt zich niet enthousiast genoeg te hebben getoond. Ze komt nog vaak terug op deze teleurstellende ervaring.

Ida’s worsteling met haar verleden loopt als een rode draad door haar leven. Ze voelt zich onbegrepen en miskend in haar talent. Ze lijdt onder een decennia lang durend gebrek aan erkenning in de literaire wereld. Dat alles maakt haar argwanend, afgunstig en verbitterd, eigenschappen die zich in de loop der jaren alleen maar zullen versterken. Haar levenspartner Marie van der Zeyde gaat volledig mee in die argwaan.

Kritiek op het werk van Ida kunnen de geliefden niet verdragen. De geringste provocatie is reden voor hen om in hun nobele verontwaardiging te fulmineren tegen alle critici die het wagen iets negatiefs te zeggen over Ida’s werk. Wie niet voor haar is, is tegen haar. De criticus Kees Fens die het had gewaagd kritische noten te plaatsen bij het boekje ‘De hand van de dichter’, dat Marie geschreven had over Ida en haar dichtkunst, wordt nu de Kop van Jut voor het stel, ondanks het feit dat hij zich vaak

lovend over Ida’s werk heeft uitgelaten en zich enthousiast heeft ingezet voor de veelgeprezen vertaling van de Psalmen -een coproductie van Ida en Marie.

Fens stond niet alleen in zijn kritiek over dat boekje. Marie had het geschreven met het idee iets meer te vertellen over het leven van de dichteres “opdat je niet alleen de gedichten te zien krijgt maar ook de hand die ze heeft gemaakt” en om duidelijk te maken hoe de gedichten geïnterpreteerd moesten worden. Met ‘De hand van de dichter’ overspelen de schrijfsters hun eigen hand: de hoogdravende, verongelijkte toon van Marie en de wijze waarop ze haar vriendin de hemel in prijst, wekken veel eer irritatie op bij de lezer. Gerrit Komrij, een groot bewonderaar van Ida’s werk, schrijft: “(...) het was eerder op zijn plek geweest als een Liber amicorum of in een uitgave voor een beperkte vriendenkring. Zodat het niet blootgesteld hoefde te worden aan de hoon van de wereld. Want een béétje sarcast komt van deze volslagen kritiekloze ophemelarij en verongelijkheid niet meer bij.”

Uiteindelijk komt dan toch de erkenning. In de jaren zeventig is er weer ruimte en belangstelling voor klassieke poëzie en wordt het talent van Ida breed herkend, met als kroon op haar werk de prestigieuze P.C. Hooftprijs die haar in 1979 ten deel valt.

‘Dwars tegen de keer’ is een uitstekende, prettig geschreven biografie over de dichteres die voor haar gevoel altijd overal dwars tegen in heeft moeten gaan en waarin Koenen, als om aan Ida’s wensen tegemoet te hebben willen komen, veel van haar gedichten bespreekt.

En het zijn wondermooie gedichten die Ida niet ondanks maar dankzij haar gecompliceerde karakter heeft kunnen schrijven. Zo lastig als Ida Gerhardt was, het is een zegen voor haar dichtkunst geweest. En voor het land.

door Mariëlle Gispen-Pronk

“Maar anders dan alle anderen was zij wel”

“Moeder en kind: vijanden en bondgenoten beide”

Hoe ver is de horizon?

Hoe ver is de horizon, het antwoord: 3,6 x de wortel van de hoogte

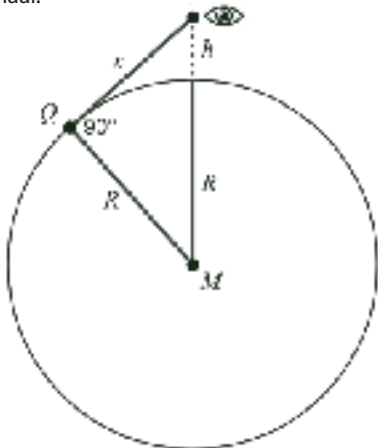
Tijdens de vakantie maakte ons gezin een wandeling op de Monte Cucco in Umbrië. We twijfelden of we in de verte de zee zagen. Door de bewolking wisten we het niet zeker. Was het überhaupt mogelijk om de zee vanaf hier te zien? De stelling van Pythagoras bood hulp.

In woorden luidt de stelling:

In een rechthoekige driehoek is de som van de kwadraten van de lengtes van de rechthoekszijden gelijk aan het kwadraat van de lengte van de schuine zijde (de hypotenusa).

Zie het onderstaande plaatje voor de oplossing van ons probleem. De cirkel is de aarde. Driehoek OQM is rechthoekig. Alles is in meters. Het plaatje is niet op schaal.

- O = de plaats van de ogen.
- Q = het punt op de horizon.
- M = het middelpunt van de aarde.
- h = de ooghoogte boven zeeniveau in meters.
- x = het antwoord op de vraag “hoe ver is de horizon?” in meters.
- R = de straal van de aarde, ongeveer 6378000 meter.

Volgens Pythagoras geldt er nu:

$$x^2 + R^2 = (R + h)^2$$

Haakjes wegwerken:

$$x^2 + R^2 = R^2 + 2hR + h^2$$

Links en rechts R^2 wegstrepen:

$$x^2 = 2hR + h^2$$

De term h^2 is hier te verwaarlozen:

$$x^2 \approx 2hR$$

Links en rechts de wortel:

$$x \approx \sqrt{2hR}$$

De waarde van R invullen:

$$x^2 \approx 3571\sqrt{h} \text{ meter.}$$

Delen door 1000 geeft km:

$$x^2 \approx 3,571\sqrt{h} \text{ km.}$$

De afstand tot de horizon is dus ongeveer

$$3,6 \times \sqrt{h} \text{ kilometer}$$

Handig om te onthouden!

Terug naar onze berg. De hoogte van de Monte Cucco is ongeveer *1500 meter*. De afstand tot de horizon is dus ongeveer $3,6 \times \sqrt{1500}$ kilometer. Het berekenen van de *wortel van 1500 is lastig*. Maar $40 \times 40 = 1600$, dus de wortel van *1600 is 40*. Maar dat is iets te veel. Je kunt hiervoor corrigeren door het getal 3,6 te vervangen door $3\frac{1}{2}$ (of *desnoods 3*). Dat rekt bovendien lekker makkelijk. Dus bij wijze van benadering schatten wij bovenop de berg de afstand tot de horizon met de berekening $3\frac{1}{2} \times 40 = 140 \text{ km}$. Omdat wij een uur vanaf de kust naar het binnenland hadden gereden, wisten we toen dat we inderdaad de zee zagen!

geïnspireerd raken door de kracht van abstracte wiskunde.*

Ik vond het dus prachtig dat onze burens zo met trots spraken over de schoonheid van hun Roemeense, zuivere wiskunde. Maar het was jammer dat ze de lol van deze leuke berekening niet inzagen. Want voor mij was het op dat moment even niet relevant of het hier echte wiskunde betrof of niet. Wij hadden plezier gehad door samen te berekenen wat we aan de horizon konden zien. Het was leuk om de formule aan mijn kinderen te leren.

’s Avonds op de camping besprak ik dit met onze Roemeense burens, een wiskundeleraar en een arts. “Dat is geen wiskunde,” riepen ze, “dat is natuurkunde!” In hun ogen was echte wiskunde alleen de ‘pure wiskunde’, zonder contexten en rekenmachine. De twee heren hadden er vast geen flauw benul van dat ze de kern van de problematiek in het Nederlandse wiskunde- en rekenonderwijs aanstipten.

In Nederland lijkt het namelijk wel of het reken- en wiskundeonderwijs vooral ten dienste moet staan van het dagelijks leven. Zelfs op het eindexamen wiskunde B worden wanhopige pogingen gedaan om het ‘nut’ van wiskunde aan te tonen. Vaak worden hierin vergezochte modellen gepresenteerd, begeleid door een grote hoeveelheid tekst. Vervolgens moeten getallen worden ingevuld in een nieuw gegeven formule. De grafische rekenmachine maakt het werk dan af. Het is mijn ervaring dat wiskundig getalenteerde leerlingen erg gedemotiveerd raken door dit soort – vaak gekunstelde – toegepaste wiskunde. En Nederland heeft juist leerlingen nodig die

Of ik deze ter plaatse had bedacht? Nee. Ik leerde deze ‘belangrijkste formule voor de vakantie’ van mijn vader. Hij was ook wiskundeleraar. Net als zijn vader.

door **KARIN DEN HEIJER**

*Zie Masterplan Toekomst Wiskunde 2008 www.platformwiskunde.nl/files/documenten/Masterplan/ToekomstWiskunde_dec_2008.pdf
Karin den Heijer is docente wiskunde op het Erasmiaans. Dit artikel verscheen eerder dit jaar in het tijdschrift Amphora

Janneke Schopman neemt beslissingen op gevoel

In topsport is je toekomst per definitie onzeker

Janneke Schopman zat van 1989 tot 1995 op het Erasmiaans. Zij studeerde Civiele Techniek in Delft, maar verwierf landelijke bekendheid als hockey international. Zij speelde meer dan 200 interlands en behaalde de grootste prijzen: een Olympische gouden medaille in Bejing, wereld- en Europees kampioen.

door **ANNELOES VAN DER WOUDE EN KLAAS TASELAAR**

In 2010 stopte zij na de WK in Argentinië met tophockey en werd hoofdcoach van de dames van SCHC. Vanaf 2004 combineerde zij topsport met een baan als projectmanager bij Heijmans Civiel. Begin van dit jaar kondigde Janneke aan zich zelf verder te willen ontwikkelen als coach in de Verenigde Staten. Zij werd de assistent van de hoofdcoach van het Amerikaanse dameshockeyteam, Craig Parnham, en hoofdcoach van het nationale damesteam onder 21 jaar. Wij skypten met haar in haar kantoor in Lancaster, Pennsylvania.

Schopman: "Eigenlijk houd ik heel erg van zekerheid. Ik had het ook prima naar mijn zin bij Stichtse en bij Heijmans. Maar toch zei mijn gevoel mij, dat ik iets anders wilde. Alleen een club coachen vond ik te weinig uitdagend en omdat ik al assistent-coach was bij de dames van Jong Oranje, verlegde ik mijn ambities in deze richting. Alleen had ik geen idee hoe ik dit vervolgens moest aanpakken. Dus belde ik mijn vroegere bondscoach bij Oranje, Marc Lammers en legde hem mijn probleem voor. Binnen de kortste keren maakten we een prachtige aanbevelingsbrief en daar ging ik mee aan de slag.

Ik heb met verschillende landen contact gehad maar het bleek helemaal niet zo makkelijk om aan de bak te komen. Tot

iemand mij vertelde, dat de bondscoach van Amerika, Craig Parnham, een assistent zocht. Dat bleek de gouden tip. Ik had hem een korte 4-regelige mail gestuurd en dat bleek genoeg om hem enthousiast te maken. Bovendien wilde hij het liefst een vrouwelijke assistent. Daarom zit ik nu hier en daar ben ik heel blij mee.

Als ik terugkijk op mijn carrière, heb ik altijd mijn beslissingen op gevoel genomen. Ik doe wat ik leuk vind en vervolgens ga ik mijn overwegingen rationaliseren en de boel organiseren. Dat heeft uiteraard met mijn karakter maar ook met mijn primaire kwaliteiten te maken. Ik ben een bèta, maar houd ook van cultuur en ben erg mensgericht. Ik speelde al op mijn 15e in Dames 1 van Rotterdam en leerde daar in teamverband te presteren en op mijn 18e ging ik naar Delft. In beide gevallen heb ik mijn gevoel gevolgd. Ik was bij Civiel overigens wat meer managerial en wat minder technisch georiënteerd.

Ook bij het coachen combineer ik een strakke organisatie van het team met individuele talentontwikkeling. Ik leg mijn speelsters mijn keuzes voor maar zeg er altijd bij dat het team zelf de keuze van de coach kiest. Dat hield Marc ons in Bejing altijd voor en dat vond ik erg goed werken. Hier in Amerika hoop ik mijn bijdrage te

kunnen leveren aan het steviger positioneren van het dameshockey in de wereldtop. Die top is te smal en als er internationaal te weinig competitie is, dan is dat bedreigend voor de sport. Het kan op den duur zelfs gevolgen hebben voor de Olympische status. Ik heb een contract tot 2016 en dan zie ik wel verder.

Het leven bevalt mij hier goed, al ben ik natuurlijk wel alleen. Dat was in het begin wennen, zeker omdat na 10 dagen mijn moeder totaal onverwacht overleed. Toen was het helemaal belangrijk, dat ik mijn keus met mijn hart had gemaakt. Jonge speelsters houd ik dit ook voortdurend voor. Op die basis kun je je zelf sterker maken. Topsport is enorm zwaar en maar voor weinigen weggelegd. Het moet allemaal een beetje kloppen, anders kom je er niet. En je motivatie is heel bepalend om aan de top te komen en daar te blijven.

Ik heb geen idee wat de toekomst mij gaat brengen. Ik wil mij erg graag als coach blijven ontwikkelen, maar ik vond het teamwork bij Heijmans ook heel aantrekkelijk. Mijn afstudeerscriptie had als onderwerp 'Het bestaansrecht van living bridges'. Bijvoorbeeld de Ponte Vecchio. Misschien zit hier wel alles in wat ik belangrijk vind."

De prijs van steeds meer zekerheid

In een forum op de website van de ANWB zag ik ooit het volgende verzoek om een route-advies: “Hoe rijd ik van Utrecht naar Rome zonder een tunnel te hoeven nemen?” De heer in kwestie maakte zich bekend als een trouwe Frankrijk-vakantieganger, maar hij wilde nu eindelijk eens naar de eeuwige stad.

door **WILLEM VAN DER DOES**

Als oud-Erasmianen begrijpen wij dat. Alleen, die vermaledijde tunnels door de Alpen gaven hem de bibbers. “Geen therapeutische adviezen graag”, besloot hij zijn oproep, “want mijn angst is toch irrationeel”. Fobieën zijn niet grappig, maar deze laatste toevoeging wel. Het zijn namelijk juist de rationele angsten waarbij therapeutische adviezen weinig uithalen, althans niet voor degene die in nood is.

Lassie is wellicht goed geholpen maar zijn baas is helaas verdronken. Hoe anders is dit bij de zogenaamde irrationele angsten, zoals in dit voorbeeld, fobische angst voor tunnels. Hier kan een therapeut bereiken dat u kalmer en geconcentreerder achter het stuur zit waardoor de kans op overlijden in de tunnel wordt gereduceerd van bijna nul tot vrijwel nul. Maar niet nul. Hoe goed u ook oplet, er is een kans, groter dan nul, dat een andere weggebruiker in slaap sukkelt of roekeloos rijdt en u in een ongeluk meesleurt. Zoals in 1999 in de Mont Blanc-tunnel, toen 38 mensen om het leven kwamen. Nu u dit leest ziet u de journaalbeelden of krantenfoto's misschien wel weer voor u. Iemand met tunnelangst heeft deze reminder niet nodig.

Dit voorbeeld laat zien dat de vraag niet is: hoe krijg je de kans op een catastrofe op nul, want veelal is dat onmogelijk. Overigens, bij dit debuut voor Tolle belege, bemerk ik bij mezelf de neiging om in de vorige zin katastrofe te schrijven. Ook zou ik nog graag ergens in dit stuk het woord ritme gebruiken dat ik dan als ritme zal spellen – opdat al die uren Grieks bij Van der Blom waarin ik de minuten heb zitten aftellen alsnog zin hebben gehad. Maar ik dwaal af.

De vraag was dus niet: hoe krijg je de kans op rampen op nul, maar hoe ver ga je daarin, hoe leef je met het feit dat die kans niet nul is, en wat is het alternatief je waard? Het is ongetwijfeld mogelijk om van Utrecht naar Rome te rijden zonder een tunnel te passeren. Maar dan moet u op allerlei punten de snelweg verlaten, B-wegen en bergpassen kiezen, en dus veel meer kilometers maken op relatief gevaarlijker wegen. De kans dat u het niet overleeft stijgt.

Het lastige is, dit kunnen we onze Frankrijk-ganger uitleggen maar het zal hem waarschijnlijk niet overtuigen – misschien weet hij het allang. Hij herinnert zich echter nog levendig de brand in de Mont Blanc-tunnel en hij besluit om Rome links te laten liggen of de bergpassen te nemen. We overschatten het gevaar van sommige zaken juist omdat ze zo zeldzaam zijn. Een ongeluk in een tunnel haalt het journaal zelfs als er alleen materiële schade is, niet de ‘gewone’ verkeersdoden op dezelfde dag. Dit is ook de reden dat meer mensen last hebben van vliegangst dan van angst voor autorijden.

Fobieën en andere angststoornissen laten ons zien wat er kan gebeuren indien we onzekerheid onvoldoende verdragen. Boven een bepaald niveau heeft het inbouwen van steeds meer veiligheid een paradoxaal effect. De onzekerheid neemt toe tot chronisch piekeren, we worden achterdochtig of we worden somber van alle gemiste kansen. Het wordt er zelden veiliger van. Wie zeker wil zijn dat hij een dodelijke ziekte te snel af is, neemt elk pijntje en puistje serieus en laat continu een vals alarm afgaan waardoor er steeds meer pijntjes de kop opduiken. Wie voortdurend bang is om mensen tegen het hoofd te stoten, maakt nooit contact. Wie geen fout wil maken, brengt niets belangrijks tot stand.

De overheid vertoont nu zelf kenmerken van een angststoornis. De hoeveelheid veiligheidsmaatregelen begint namelijk contraproductieve trekken aan te nemen. Neem bijvoorbeeld de gezondheidszorg. Patiënten worden beschermd tegen suboptimale zorg door richtlijnen voor behandeling waar dokters zich aan dienen te houden. Prima. Niet al het medisch handelen is echter in richtlijnen te vangen. Als dokters moeten vrezen voor tuchtrechtelijke vervolging als ze weloverwogen van een richtlijn afwijken, dient dat de patiëntveiligheid niet. Verplichte

aangifte bij een medische misser werkt defensieve geneeskunde in de hand. Soms zijn de richtlijnen zelf beïnvloed door defensieve overwegingen en worden meer ingrepen geadviseerd dan strikt noodzakelijk. Hierdoor worden kosten opgedreven en neemt de kans op fouten eerder toe dan af. Duidelijke procedures met checks en double-checks kunnen fouten en complicaties bij operaties voorkomen, maar anesthesiologen klagen nu dat het systeem overheersend is en niet is opgesteld in overleg met de gebruikers. Hierdoor gaat het interfereren met de primaire taak en is de patiënt de dupe. In de psychiatrie is een methode om behandelers en patiënten feedback te geven over de behandelvoortgang gekaapt door de zorgverzekeraars. Ze gaan er een systeem van verantwoording en budgettering van maken. Het gevolg is dat een potentieel bruikbaar instrument om zeep is geholpen en een cynische sfeer is ontstaan omtrent het systematisch meten van behandeluitkomsten.

Ook in het hoger onderwijs is de laatste decennia het een en ander veranderd. Voor een gedeelte zeker ten goede, maar ook hier begint de regelzucht overduidelijk contraproductief te werken. Toen ik in 1998/99 een sabattical doorbracht aan Harvard University, was één van de eerste dingen die mij opvielen dat de nieuwe eerstejaarslichting van september 1998 werd aangeduid als “Class of 2002” – met het jaar van afstuderen dus. In Leiden was zo’n systeem niet erg bruikbaar. Op Harvard was het volstrekt duidelijk dat tegen de 100% van deze lichting de opleiding in 2002 zou voltooien, in Leiden wisten we niet meer dan dat de bulk van deze lichting ergens tussen 2001 en 2006 zou gaan uitstromen, met uitschieters richting 2010. Een substantieel deel zou nooit afstuderen. We zagen – en zien – op tegen instellingen als Harvard, maar toch heb ik er geregeld studenten naar toe zien gaan voor stages en eigenlijk nooit zien tegenvallen. Integendeel zelfs, ik heb geregeld studenten uitstekende beoordelingen zien krijgen en bedankmailtjes ontvangen van begeleiders voor het sturen van zulke goede studenten. Toegegeven, je stuurt niet iedereen naar zo’n stage.

Studenten in Nederland hebben lang kunnen profiteren van excelleren in vrijheid blijheid aan onze universiteiten. De massaliteit bij sommige studies werd gecompenseerd door een hoge mate van vrijheid, hetgeen zowel positieve als negatieve effecten had. Een negatief effect was bijvoorbeeld dat de vrijheid menig student te veel van het goede was. Relatief veel studenten verlieten hierdoor, na enkele jaren onproductief rondgedwaald te hebben, de universiteit zonder veel wijzer of vaardiger te zijn geworden. Veel anderen echter profiteerden van de vrijheid door nuttige ervaringen op te doen

zoals het besturen van studentenverenigingen, het organiseren van evenementen, het onderhouden van een sportcarrière of het starten van een onderneming. Maar ook eenvoudiger dingen zoals het betalen van je eigen studie via uitzendbaantjes of het opbouwen van een algemene ontwikkeling kwamen de kwaliteit van onze toekomstige elite ten goede. De vrijheid van studenten is nu duidelijk verminderd, maar dat is niet gecompenseerd door minder massaliteit – integendeel.

Een van de meest veelbelovende recente alumni van mijn universiteit is bioloog en ondernemer Wouter Bruins. Hij is de bedenker van een methode om het geslacht van kuikens al in het ei te bepalen, waardoor het mogelijk is geworden om de abjecte vernietiging van miljarden eendagshaantjes wereldwijd te voorkomen. Nauwelijks 30 jaar oud leidt hij een bedrijf waarin hij partijen die vaak tegenover elkaar staan heeft weten te verenigen, zoals de pluimveesector en de dierenbescherming. Hij haalt de ene na de andere subsidie en prijs binnen, de positieve energie die het tweegbrengt is hartverwarmend. Maar hij heeft acht jaar gedaan over een studie waar vijf jaar voor staat. “En dan tel ik die twee jaar roeien maar niet mee”, zei hij me onlangs. Zonder die extra jaren waarin hij bestuurlijke ervaring kon opdoen, zijn netwerk kon opbouwen en zijn idee kon ontwikkelen was Nederland misschien niet zo’n fantastisch start-up bedrijf rijker geweest. Een andere succesvolle Leidse alumnus, Wouter’s vakgenoot Freek Vonk deed zeven jaar over zijn studie. Terwijl dit toch de inspirerende voorbeelden zijn die toekomstige studenten naar Leiden moeten lokken, zal het voor die nieuwe studenten de komende jaren steeds moeilijker worden om een dergelijk traject te volgen. De tijden zijn daadwerkelijk aan het veranderen.

Een van de tekenen van de nieuwe tijd is de epidemie van ranglijsten. We hebben nu ranglijsten van ziekenhuizen, van middelbare scholen, van gemeentes en ook van universiteiten – ze buitelen zelfs over elkaar heen en komen elk jaar weer met een nieuwe editie. Sommige van die lijstjes zijn gebaseerd op min of meer objectieve criteria, andere op meningen en reputatie. Zo’n ranglijst kan een positief effect hebben als het de instellingen doet nadenken over hun positie, maar eigenlijk zijn al die ranglijsten volkomen invalide en hebben als perverserend neveneffect dat het beleid niet alleen op verhogen van kwaliteit wordt gericht maar ook op het bespelen van de indicatoren van de ranglijst.

Afstudeerrendementen dragen bij tot de positie van universiteiten op alledaagse ranglijstjes. Ondanks het feit dat die lijstjes vrijwel niets zeggen over kwaliteit, gaan ze een eigen leven leiden en het beleid bepalen. Ook de minister wil dat Nederlandse universiteiten goed sco-

ren op de ranglijstjes en legt maatregelen op ter verhoging van de kwaliteit – althans, dat denkt ze. Aangezien het moeilijk is om kwaliteit te meten, valt men terug op makkelijk meetbare indicatoren. Dus worden we nu geconfronteerd met bestuursafspraken waarin tegenstrijdige dingen staan zoals groei van het aantal bachelor- en masterstudenten en toename van het percentage dat nominaal afstudeert. Ook het percentage studenten dat deelneemt aan zogenaamde honourstrajecten dient te stijgen. Studenten die tijd over hebben – dat zijn er nog genoeg – moeten nu dus verleid worden om zich in te schrijven voor extracurriculaire cursussen – voor nul studiepunten dus – die hun kennis en vaardigheden verbreden en verdiepen. Ik ben bij verscheidene van deze cursussen betrokken geweest en het is hartstikke leuk en nuttig. De studenten zijn slim en gemotiveerd, de docenten trekken ook alles uit de kast. Maar het is wel weer een cursus. Een jaartje je studentenvereniging besturen of het lidmaatschap van de faculteitsraad levert geen honourspunten op. Net zo min als het proberen opstarten van een onderneming. Het risico is dus dat de universiteit dit soort extreem nuttige activiteiten gaat ontmoedigen, want het helpt op geen enkele manier om aan de bestuursafspraken te voldoen – integendeel, deze studenten lopen uit met hun studie. Het wordt dus tijd dat we stoppen met de stupide focus op snelstuderen en de kwaliteit en veelzijdigheid van onze afgestudeerden centraal blijven stellen. En van onze drop-outs – van wie sommigen vrij succesvol, zoals Mike Boddé of Gerrit Komrij.

Vele wegen leiden naar Rome, maar het resultaat van de verschillende routes is niet altijd hetzelfde. Het goede nieuws voor onze tunnelangstige Frankrijkganger is dat hij een makkelijk te behandelen aandoening heeft – als ik hem tegen zijn zin toch een therapeutisch advies mag geven. Als hij leert onzekerheid te verdragen en contraproductieve maatregelen nalaat kan hij veel sneller genezen dan hij voor mogelijk houdt. Behandeling wordt iets gecompliceerder bij angst voor ernstige ziektes of sociale angst, maar het recept is hetzelfde en het resultaat is meestal goed: het nalaten van veiligheid verhogende maatregelen kan al wonderen doen. De overheid is, vrees ik, grotendeels resistent tegen behandeling. De gezondheidszorg en het onderwijs hebben dus nog het een en ander te vrezen. Toch kan ook de overheid beter leren beseffen dat 'steeds meer zekerheid' niet alleen een limiet heeft, maar ook een prijs.

Willem van der Does (eindexamen 1978) is hoogleraar Klinische Psychologie aan de Universiteit Leiden. Dit artikel is gebaseerd op een artikel dat eerder dit jaar in NRC Handelsblad verscheen.

NU

Speciaal voor Tolle-lezers

GRATIS INSTALLATIE

Iedere theeleut heeft zijn vertrouwde ritueel. Zijn favoriete melange. Zijn ultieme glas of porseleinen kopje. En iedere theeleut kent het geheim van een perfect kopje thee: vers kokend water. Met de Quooker hebt u dat altijd bij de hand. Vers, gezuiverd, doorggekookt water. In twee seconden. De koektrommel pakken kost nog meer tijd.

Voor honderdduizenden gebruikers is de Quooker inmiddels een onmisbare hulp in de keuken. Omdat de kokend-water-kraan veilig, zuinig en multi-inzetbaar is. Omdat je met één draai aan de knop dat snelle kopje thee zet, bijvoorbeeld.

Naast de 'gewone' Quooker is er de Quooker COMBI. Een reservoir in het keukenkastje dat niet alleen kokend water (100°C) levert via de Quooker-kraan, maar ook warm water (50-65°C) via de keukenmengkraan. Waarmee het meteen de zuinigste warmwatervoorziening voor uw keuken is.

Thee en koffie zetten, pasta en groenten koken, babyflesjes steriliseren, pannen ontvetten...

Meer weten over de vele toepassingen van de Quooker? Bel 0180-420488 of kijk op www.quooker.nl.

Indien u als trouw Tolle-lezer een Quooker COMBI Basic chroom (twv € 1145,-) bestelt wordt deze gratis geplaatst (normaal € 195,-). Mail naar w.peteri@quooker.nl, vermeld even dat u een Tolle-lezer bent, en wij bellen u om een afspraak te maken voor gratis installatie door onze monteur.

cafetière-koffie

pasta koken

pannen ontvetten

filterkoffie

steriliseren

thee zetten

Quooker®

DE KOKEND-WATER-KRAAN

Betty Peteri-Peet, eindexamenjaar 1942, is nog steeds actief als docente klassieke talen

Een slimme meid is op haar toekomst voorbereid

Vlnr: Betty Gunning-Hintzen, Betty Peteri-Peet, Arnout Gischler, allen eindexamen in 1942

Betty Peteri wordt in 1924 geboren in Rotterdam-Zuid als Bertha Johanna Peet. Ze is een leergierig kind en leert zichzelf op vierjarige leeftijd lezen. Bij de inwijding van de dorpskerk te Moergestel twee jaar later – Betty is dan zes jaar oud – hoort ze de woorden: Ora pro nobis, nobis peccatoribus. De klank en het ritme raken haar zeer. Sindsdien is Betty gefascineerd door de Latijnse taal. In 1936 gaat zij naar het Erasmiaans Gymnasium, dat dan nog huist in een noodgebouw aan het Van Alkemadeplein. Op 6 januari 1937 gaan de leerlingen in een feestelijke optocht naar het nieuwe gebouw aan de Wytemaweg. Tijdens de oorlog, als het Erasmiaans is gevorderd om als kazerne te dienen voor de Wehrmacht, zit Betty in afdeling Oost aan de Essenlaan. Hoewel zij de bèta-richting heeft gekozen, doet zij in de 5e klas staatsexamen alfa. Het jaar daarop – de 6e klas zit dan in de gemeentebibliotheek aan de Botersloot – behaalt zij haar gymnasiumdiploma bèta. Op haar eindlijst prijken twee tienen voor Grieks en Latijn. In 1942 vertrekt Betty naar Utrecht om rechten te gaan studeren. Zij weigert de verklaring “nooit iets

tegen de bezetter te zullen ondernemen” te ondertekenen. Door die weigering wordt zij gedwongen te stoppen met haar studie. Zij keert terug naar Rotterdam en gaat werken bij de Voogdijraad. Na de oorlog zegt zij haar baan op en vervolgt haar rechtenstudie in Leiden, waar zij in juli 1950 afstudeert. In 1951 trouwt zij met Henri (Han) Peteri die zij al vanaf haar 16e jaar kent.

In 1941 vaart Henri Peteri samen met zijn broer in een kano naar Engeland. Hij vraagt Betty dit aan zijn ouders te vertellen. Van de zestien kano's die deze tocht hebben ondernomen, hebben slechts vier de overkant gehaald. Die van Henri is daar één van. Na hun trouwen wordt het jonge stel voor Unilever eerst naar België uitgezonden. In de zomer van 1953 verhuizen Betty en Henri naar Indonesië. Zij heeft daar een heerlijke tijd en leert Maleis van het ‘binnen-meisje’. Tot haar spijt wordt zij in november 1957 wegens oorlogsdreiging geëvacueerd. Terug in Rotterdam gaan Betty en Henri in Kralingen wonen. Zij krijgen zes kinderen, drie jongens en drie meisjes. Alle zes hebben gymnasium gedaan maar alleen de

jongste zoon op het Erasmiaans. In de jaren '70 vraagt de oud-rector van het Erasmiaans, de heer M.J. Patist, haar om leerlingen bijles Latijn (Caesar) te geven en binnen de kortste keren heeft zij een bloeiende bijlespraktijk. Dat komt financieel goed uit, want intussen werkt haar man eerst alleen, later met hun zoon Niels, in de kelder van hun huis aan de ontwikkeling van een kraan waar kokend water uitkomt, Quooker geheten. Betty: “Onder mijn voeten is de Quooker geboren.”

Dankzij haar zonen Niels en Walter, die de onderneming leiden, is de Quooker inmiddels een groot commercieel succes.

In 1977 gaat Betty op aandringen van één van haar dochters alsnog klassieke talen studeren in Leiden. In vier jaar tijd haalt zij haar kandidaats. Nu heeft zij het officiële recht van spreken als zij anderen op hun fouten wijst! Jan Spoelder (oud-docent klassieke talen) heeft haar deskundigheid nooit in twijfel durven trekken. Als Betty's zoon Walter de heer Spoelder er een keer op wijst dat zijn moeder heeft gezegd dat een infinitivus perfecti (τεθνηvai) een infinitivus

aoristi is, neemt Spoelder dat direct voor waar aan.

Betty valt vaak in op scholen. In 1991 wordt zij docent klassieke talen aan het Vrijbergen Instituut Leiden. In 1999 wordt zij de directeur van het Luzac benaderd om een zieke docent te vervangen. Daar op het Luzac geeft zij tot op de dag van vandaag nog steeds met veel plezier les. Het meest trots is zij op een leerling, afkomstig van de HAVO, die in drie maanden tijd door haar Latijn heeft geleerd. Hij kon zo in hetzelfde jaar eindexamen Latijn doen en slaagde met een ruime 7! In oktober 2014 is Betty Peteri-Peet 90 geworden en daarmee één van de oudste leden van Semper Floreat.

"

door **LEONTIEN FRENKEL**

Een herinnering: Willem van Waasbergen (1933-2014)

In 1946 ontmoette ik Wim - later Willem - van Waasbergen voor het eerst. Klasgenoot op het Erasmiaans Gymnasium, 1c. Hij was een wat teruggetrokken jongen. Elke schooldag maakte hij met de stoomtram van de R.T.M. de reis Strijen, waar z'n vader huisarts was, Rotterdam.

door **EPPO VAN VELDHIJZEN**

Die tram was vaak te laat. Soms, afgaande op Wims wel heel late aankomst, veel te laat. Wim had dan eerst een bezoek aan de Cineac gebracht, naar later bleek. Willem ging dus rustig zijn eigen weg. Later werd hij actief in de klasseclub die we hadden en door alfa en bèta heen hielden: de c-sociëteit. Zo ontving hij ons in 1947 thuis voor de viering van Sinterklaas; de hele klas in een bus naar Strijen. Piet Kikstra verving de Sint zeer collegiaal: hij zou later dominee worden - ik was zijn onvervalst zwarte en rechtschapen knecht. Wim had op school geen enkele moeite, behalve die keer toen we na een weekend Strijen naar de Wytemaweg gingen. Zijn moeder bracht ons met de auto. Ze zag twee zuchtende, kennelijk in angstige zorg verkerende jongens achterin, die het weekend op geen enkele manier aandacht aan het huiswerk hadden besteed. 'Dit is de mooiste tijd van jullie leven,' zei ze. We konden dat niet bemen, maar met de jaren won die uitspraak aan waarheid.

In 1951 werd Willem praeses van de Rotterdamse Gymnasiasten Bond. Hij woonde toen al in Kralingen. Maar tot wat soms wel de Kralingse kliek werd genoemd, hoorde hij toch niet. Ook om die reden een goede, algemeen aanvaarde voorzitter. We zagen elkaar nu ook buiten school bijkans dagelijks. Bij hem thuis waar de door zijn vader rijkelijk opgeslagen vinum vermoed medicinale onze bijzondere aandacht had - en bij ons waar hij in ons zo grote gezin altijd welkom was. Op een zaterdag misten wij Willem en mijn vader bij het eten, maar daar ging de deur open en Willem trad binnen in mijn vaders toga, gevolgd door mijn vader die zich de pannenkoeken goed liet smaken.-- Willem ging naar Utrecht, ik naar Leiden. We studeerden allebei rechten, maar de theologie - en zeker die in Utrecht - trok hem toch veel meer. Hij deed zijn studieboeken aan mij over; ze staan vol met groene kanttekeningen nog steeds in mijn kast. Zaterdags wachtte hij mijn broer Adriaan, ook theoloog, en mij thuis op en al gauw ging dan zijn leren sigarettenetui open en genoten we van Miss Blanche, Old Mac of de pittige Lexington. Op Zondag hadden we de afdeling oudsten van de West-Hill Zondagsschool, waar echte kerkdienstjes werden verzorgd. Willem liet toen al zijn liturgische gaven zien en horen. De kinderen luisterden graag naar hem - hij meende het. Een paar jaar eerder al hadden we een bijzonder genootschap opgericht, exclusief, geheim, een zestal goede vrienden, die later dispuuten genoeg hadden maar juist deze kleine, serieuze en zo humoristische kring niet wilden missen. Willem heette daar Mr. Blanche Liturgicalis, een onmisbaar, altijd aanwezig lid.

Na de studie werden de contacten minder, maar kwijt zijn we elkaar en zijn vrouw Anne Jet van Selms, een domineesdochter die nooit een dominee had willen trouwen, nooit geraakt. In al zijn standplaatsen, Vaals, Baarn en Wassenaar, en toen weer in Baarn - we zagen elkaar. Was hij bij ons, dan moest ik voor het slapengaan altijd wat op het harmonium spelen. We zongen graag de oude psalmen. In 1997 feliciteerde ik hem al op 30 juni met een passend vers op de melodie van psalm 119 voor zijn verjaardag. Ik ontving een prachtig lied van hem, op dezelfde wijs, als antwoord. Zo ging dat:

*Een lieflijk lied hebt gij voor mij gemaakt
het wijkt bij dag en nacht niet uit mijn oren
mijn ziel wordt door uw goedheid aangeraakt
en zal in vriendschap eeuwig u behoren
dat toch de echte jaardag tot u naakt
want 30 juli ben ik ooit geboren.*

Het staat nog altijd op mijn orgel. Hij stuurde mooie verjaarswensen: Will Waes, de naam die hij voerde voor zijn verzen en gedichten, in zijn bibliotheek. We zien een Engelse grijsaard op een trapje voor zijn hoge boekenkast staan, een boek voor zijn slecht ziende ogen, een in zijn linkerhand en een ander onder zijn rechterarm en een tussen zijn onderbenen

Will Waes blijft nu in mijn boekenkast staan. Dit jaar was ik nog twee keer bij hem. Het was moeilijk om contact met hem te krijgen. Toen zong ik heel dicht bij hem dat oude lied van die kleine vriendenkring, een onbetekenend, maar kostbaar lied. Zijn ogen lichtten op. Over zijn gezicht trok herkenkende blijheid en hij zei en zong met mij mee, aarzelend eerst, maar vaster toen. De tweede keer weer en weer was er die wonderlijke en dierbare herinnering. Niet toen ik het bondslied van het Erasmiaans zong, eens toch het lied voor die onverwachte, solide en goede voorzitter. En ook niet toen ik psalm 134 vers 3 zong, het oude "Dat 's Heeren zegen op u daal." Dat lied, eens predikanten toegezongen als zij weer een jaar tot een goed eind hadden gebracht. Maar wel bij dat alleen door ons gekende lied.

Hij overleed op 17 juni en werd in Baarn in een volle Pauluskerk door zijn vrouw, zijn drie zonen, alle zeven kleinkinderen en een voortreffelijke predikant, Jan Rinzema, zorgzaam, ontroerend en inhoudelijk uitgeleide gedaan. In de geest van zijn woorden op het bericht van overlijden:

*Tussen de wanden van het licht
gaan wij hier hand in hand
uit nacht en ontij opgericht
naar het Beloofde Land!*

Ik bewaar niet aflatende, dierbare herinneringen aan Willem van Waasbergen. Bij ons blijven zijn wensen, gedichten en versjes.

Onzekere Toekomst?

Eind jaren '50 tot half jaren '60: de toestand in de wereld is hopeloos maar niet ernstig. Er wordt een muur gebouwd in Berlijn, in de Sahara is de eerste Franse kernbom beproefd, en de Russen kunnen ieder moment in de keuken staan. De Koude Oorlog op z'n koudst, nog even en de derde wereldoorlog breekt uit.

Cuba, Congo, Algerije, Fidel Castro, John F. Kennedy en Chroesjtjov, het is bluffen, dreigen, opdringen en confronteren. 'Ich bin ein Berliner': Wareman zal bij deze uitspraak gnuivend gemeld hebben dat de president van de Verenigde Staten zich zojuist met een Berlijnse tractatie heeft vergeleken.

Het is twintig minuten fietsen naar de Wytemaweg, veel verkeer is er niet, soms haak je aan aan een vrachtwagen, die je de halve stad door sleept, zodat je op tijd bent om ongeschonden claviger Blouw te passeren. 'Ich bin ein Erasmiaan': Wareman zou met stomheid geslagen zijn als je het zei. Blouw trouwens ook, want die had niet veel op met Duitsers. Vijftien jaar na de oorlog en al weer bijna in een nieuwe.

Zomaar een Tolle Lege, bewaard in een la, november 1961, dertigste jaargang nummer 2: redactie Gert Enkelaar, Erik Hofmans, en Jop Pannekoek. Gert en Jop leven niet meer, Erik hopelijk wel. Jops-tijdingen, Enkelaardigheden, dat werk.

Maar kijk, dat nummer opent met een oproep aan de Erasmianen om wakker te worden, tegen de kernproeven van "de heer Chroesjtjow" dient geageerd, maar "als dan een beroep op het hele volk wordt gedaan om twee minuten zwijgend

tegen de Russische kernproeven te protesteren, moeten we vooral lachen en gaan voetballen" - was getekend 'Pieter-tje'. Ach moge Pieter-tje zich bekend maken, het pseudoniem is nergens verklaard, google helpt niet.

Lachen en voetballen, Pieter-tje had wel gelijk, we ageerden niet, we zwegen niet, we lachten. Om Adriaan en Olivier en Toon Hermans, we dansten op de Beatles "She loves you, yeah" en de Stones, we gingen naar de film, naar Spartacus of Ben Hur, we hadden bondsavonden in gebouw Palace, we zongen het werkweeklied en we volleybalden met Piet Moerman, piepten ijsje als de sloot voor de school was dichtgevoren. Onzekere toekomst? Toen niet.

Discussies in de klas, leraren die het debat openden? Nou nee. Janssen van geschiedenis zette een plaat op met de redevoeringen van Hitler en Goebbels, Deen kwam met een Time in de zak van zijn correcte jasje de klas binnen, maar las er niets uit voor, en Boas vertelde één keer voor een doodstil gehoor hoe hij Auschwitz overleefd had. Maar dat alles betrof het verleden, de toekomst was bepaald niet sterk aan de orde. Ja, de Elfstedentocht van Reinier Paping, en Anton Geesink die wereldkampioen werd. En zeker, er was de

schok van de moord op Kennedy en op die van Martin Luther King: "I have a dream".

Dromen deden we wel, we speelden toneel, waren bedacht op de nieuwste platen en boeken, Ik Jan Cremer verscheen (in 1964, 50 jaar geleden!), en we hadden feestjes met muziek van Roy Orbison, en de Animals en Dave Berry, en de platen uit de Top 40 van piratenzender Radio Veronica.

De jongens droegen vaak een das, en de meisjes een jurk en in bierhandel De Pijp zag je Gerard Cox naast Luc Lutz zitten en je waande je in het hart van artistiek Nederland.

'Luister kleine kever, ik moet je wat vertellen... ' zong Jop: laten we naar Snack de la Route gaan, op de hoek van de Witte de With en de Eendrachtsweg, of naar ijssalon Capri, of naar de Top Hat, of, als je het hogerop zoekt, naar 't Winkeltje van Ansjie en Steye van Brandenburg, of, nog hogerop, naar de Euromast. Geen koude oorlog hield ons tegen, er was geen angst, er werd gevoetbald, er was geen stem die ons maande, geen rector of leraar die ons wees op gevaren uit het oosten.

Wat een sublieme jaren.

lid worden?

Lid worden? Dat betekent twee keer per jaar een Tolle Belege op de mat met artikelen over het Erasmiaans, in verleden en heden. Semper Floreat organiseert jaarlijks diverse evenementen en elke vijf jaar een reünie.

Het lidmaatschap kost 15 euro per jaar, voor studenten 10 euro (maximaal vijf jaar). Aanmelden voor het lidmaatschap kan via e-mail en via de gewone post. Vermeld in uw e-mail uw volledige naam, adres, uw jaar van eindexamen en uw telefoonnummer. Uw mail kan naar administratie@semper-floreat.nl

Ondergetekende geeft zich tot wederopzegging op als lid van Semper Floreat:

Naam:	
Adres:	
Postcode:	Woonplaats:
Telefoon:	E-mail:
Eindexamenjaar:	
Handtekening:	
Graag opsturen naar: Semper Floreat, p/a Elisabethlaan 12, 3051 JB Rotterdam	

semper floreat

De groene toekomst van de Wytemaweg

Zong Wim Sonneveld al niet in 'Het dorp': "Ik was een kind en wist niet beter, dan dat dit nooit voorbij zou gaan"? Zo keek ik ook tijdens mijn schooltijd aan de Wytemaweg naar de directe omgeving. Rechts van de school de boom die altijd prachtig bloeide tijdens de dodenherdenking, het pompstation op de kruising waar we in de pauze dropjes kochten, de sportvelden schuin aan de overkant waar we gymden. Nu, zo'n dertig jaar later, heeft de boom plaats gemaakt voor de fietsenstalling, staat op de plek van het pompstation het Nieuwe Instituut, fiet-

sen de leerlingen van het Erasmiaans naar het sportveld van Neptunes en staat het Sophia Kinderziekenhuis op het oude sportveld. Er verandert van alles en dat is ook goed, een stad als Rotterdam is altijd in beweging.

Wie nu een kijkje neemt op de Wytemaweg treft een wirwar van bouwhekken aan, die fietsers, auto's en voetgangers in de juiste banen om wegwerkzaamheden heen moet leiden. Leerlingen van het Erasmiaans fietsen via de Rochussenstraat naar school. Nieuwsgierig naar wat hier allemaal gebeurt lees ik op internet dat er wordt gewerkt aan de vernieuwing van de buitenruimte van het Erasmus MC.

De gemeente is begonnen met het vervangen van de riolering. Daarna zal de Wytemaweg heringericht worden. De werkzaamheden zullen naar verwachting tot juni 2015 duren, maar dan is deze straat ook omgetoverd tot een groene laan met ruimte voor voetgangers en fietsers, groenstroken en een dubbele bomenrij. Het blijft een doorgaande weg met een maximum snelheid van 50 km per uur. Op het moment is er weinig groen te bekennen, de bomen die er stonden zijn gerooid. Hiervoor zullen volgend jaar nieuwe worden teruggeplant. En wie weet, zullen er over een paar jaar inderdaad Erasmianen flaneren op de Wytemaweg, als ware het de Champs Élysées. De artist impression ziet er in ieder geval veelbelovend uit!

LEONTIEN FRENKEL

Het Erasmiaanste kantoor!

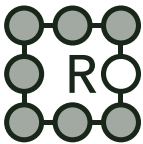
Scheer Sanders
advocaten

www.scheer.nl

"Ligt het aan het Erasmiaans of is het toeval dat we al zoveel jaar met veel plezier succesvol samenwerken?"

Klaas Taselaar | Anneloes van der Woude

ROSTRA CONGRESCOMMUNICATIE

www.rostra.nl